

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2022

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jana Hanáková

Zájmové vzdělávání dospělých

Praha 2022

Vedoucí diplomové práce

doc. Mgr. Ing. Katarína Krpálková Krelová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2019-2022

DIPLOMA THESIS

Adults interest education

Prague 2022

Diploma Thesis Work Supervisor

doc. Mgr. Ing. Katarína Krpálková Krelová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 22. 2. 2022

.....

Poděkování

Děkuji paní doc. Mgr. Ing. Kataríně Krpákové Krelové, Ph.D., za cenné rady, metodické vedení, připomínky, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala. Také děkuji všem, kteří byli vstřícní a ochotni zúčastnit se dotazníkového šetření, rozhovoru a poskytl mi tak důležité informace.

Anotace.

Tématem předkládané diplomové práce je zájmové vzdělávání dospělých. Jedná se o formu vzdělávání v rámci dalšího vzdělávání společně se vzděláváním občanským a profesním. Cílem diplomové práce je identifikovat a následně analyzovat zájmové vzdělání v rámci volnočasových aktivitách ve vybraném regionu s výstupem zjištění zájmu o tento typ zájmového vzdělávání dospělých prostřednictvím kvantitativního výzkumu. Práce je rozdělená na dvě části – teoreticko-metodologickou část a aplikační část. Teoreticko-metodologická část diplomové práce je rozdělena do čtyř samostatných kapitol obsahujících definice základních pojmů vztahující se k dané problematice. Zejména se jedná o vymezení teoretických poznatků významu zájmového vzdělávání se zaměřením na funkce, cíle, formy, metody a druhy zájmového vzdělávání. Pozornost je rovněž zaměřená na celoživotní vzdělávání dospělých, volný čas, zájem, potřeby a motivaci. V závěru práce jsou vyhodnoceny výsledky zjišťující současnou situaci zájmového vzdělávání ve zvoleném městě pomocí kvantitativní a kvalitativní metody.

Klíčová slova

Celoživotní vzdělávání a učení, Havířov, motivace, potřeba, volný čas, vzdělávání dospělých, zájem, zájmové vzdělávání.

Annotation

The topic of the presented diploma thesis is interest-based adult education. It is a form of education within further education together with civic and professional education. The aim of the diploma thesis is to identify and subsequently analyze interest education within leisure activities in the selected region with the output of finding interest in this type of interest in adult interest education through quantitative research. The thesis is divided into two parts – the theoretical-methodological part and the application part. The theoretical-methodological part of the diploma thesis is divided into four separate chapters containing definitions of basic terms related to the given issue, in particular it is a defined theoretical knowledge of the importance of interest education with a focus on functions, goals, forms, methods and second interest education. Attention is also focused on the whole life

Keywords

Adult education, Havířov, interest, interest education, lifelong learning and learning, leisure, need, motivation.

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE	12
1.1 Celoživotní vzdělávání a učení	12
1.1.1 Celoživotní vzdělávání.....	13
1.1.2 Celoživotním vzděláním / učením a jejich rozdílnost.....	14
1.1.3 Celoživotní učení	15
1.2 Vzdělávání dospělých	18
2 ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	24
2.1 Zájem, potřeba a motivace.....	24
2.1 Definice a charakteristika zájmové vzdělávání dospělých	26
2.2 Funkce a cíle zájmového vzdělávání dospělých	28
2.3 Formy a metody zájmového vzdělávání dospělých	30
2.4 Druhy zájmového vzdělávání	32
3 VOLNÝ ČAS V KONTEXTU ZÁJMOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	40
3.1 Pojem, charakteristika a funkce volného času	40
3.2 Faktory ovlivňující prožívání volný čas	43
4 PROFIL STATUTÁRNÍHO MĚSTA HAVÍŘOV	46
4.1 SWOT analýza města.....	49
PRAKTICKÁ ČÁST	52
5 EMPIRICKÝ VÝZKUM	52
5.1 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	52
5.2 Metodika práce	52
5.3 Otázky a hypotézy	53
6 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	55
6.1 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření	55
7 INTERPRETACE A DISKUSE VÝSLEDKŮ	71
8 ZÁVĚR	76

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	78
SEZNAM ZKRATEK	83
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	84
SEZNAM PŘÍLOH.....	85
DOTAZNÍK.....	85

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce „*Zájmové vzdělávání dospělých*“ je zaměřena na problematiku vzdělávání dospělých, jehož nedílnou součástí je zájmové vzdělávání dospělých spadající do konceptu celoživotního učení. Celoživotní učení je v současnosti tématem, o kterém se v dnešní hektické době hodně hovoří, a nejen v naší společnosti, ale také napříč všech vyspělých zemí. Obsahuje veškeré možnosti učení, počínaje od dětských let až k učení v dospělosti a uskutečňujících se obvykle ve vzdělávacích institucích v rámci vzdělávacího systému.

Koncepce celoživotního učení nám dává možnost získávat stejné kvalifikace prostřednictvím různých cest pružným přechodem mezi vzděláváním a zaměstnáním. Je vnímáno jako jeden z klíčových faktorů ovlivňující naši kvalitu života a celé společnosti. Vzhledem k tomu, že dnešní hektická doba přináší časté a nevyhnutelné změny v různých oblastech, je nutností rychle reagovat a doposud naše získané vědomosti nadále obohacovat o nové poznatky.

Celoživotní učení zahrnuje učení, které probíhá po celou dobu našeho života a můžeme jej označit za počáteční učení, které se zaměřuje na vzdělávání dětí a mládeže. Díky tomuto učení dochází k pružnému přechodu na další formu vzdělávání, a to na vzdělávání dospělých. K tomuto učení řadíme ty, kteří již ukončili některou formu počátečního vzdělávání. Z hlediska stupně se dále dělí vzdělávání dospělých na formální, neformální a informální vzdělávání a dle obsahu na vzdělávání profesní, občanské a zájmové.

Zájmové vzdělávání dospělých je forma dalšího vzdělávání, které je nedílnou součástí vzdělávání dospělých probíhající ve volném čase. Volný čas je pro mnohé ten čas, ve kterém se věnujeme takovým činnostem z vlastní vůle a nenuceně. Jeho cílem je, abychom si odpočinuli, odreagovali se z dennodenního stresu a příjemně prožili zbytek dne, kdy už nejsme vázáni povinnostmi. Je velmi významnou hodnotou každého z nás, a jak tento volný čas strávíme, je mnohdy ovlivněno zejména prostředím, ve kterém žijeme, nastaveným životním stylem, přisvojenou výchovou a v neposlední řadě životní etapou ve které se nacházíme.

Ve fázi dospělosti je volný čas značně ovlivňován pracovním procesem, rodinou, popřípadě zdravotnímu stavem nebo zájmy, které upřednostňujeme. Zájmové vzdělávání je forma vzdělávání, prostřednictvím kterého uspokojujeme vlastní potřeby a jenž významně přispívá k rozvoji naší osobnosti. Oblast zájmového vzdělávání se vyznačuje svou různorodostí a je na bázi dobrovolnosti. V rámci nabídky zájmových aktivit je možné v dnešní době vybírat z rozmanité nabídky nejen pro děti ale také i pro dospělé.

Zaměřením diplomové práce je identifikovat a následně analyzovat zájmové vzdělávání dospělých v rámci volnočasových aktivit a zjistit míry zájmu o tento typ vzdělávání dospělých osob ve vybrané regionu – statutárním městě Havířov. Na základě tohoto cíle byla zvolena struktura práce.

Diplomová práce je rozdělená na dvě části – teoreticko-metodologickou část a aplikační část. Teoreticko-metodologická část diplomové práce je následně rozdělená do čtyř navazujících samostatných kapitol s rozčleněním do podkapitol.

V první kapitole je vymezena terminologie celoživotního učení a vzdělávání, kde je kladen důraz především na pojmy definované v odborné literatuře různými autory. Celoživotní učení a vzdělávání řadíme mezi procesy, jenž provází každého z nás po celý život a jsou nedílnou součástí zájmového vzdělávání dospělých. Pozornost je rovněž zaměřena na rozdílnost mezi celoživotním vzděláním a učením, dále pak na formy a etapy učení s rozčleněním do dalších podkapitol. Dále se v kapitole zaměříme na vzdělávání dospělých, jeho charakteristiku, význam a funkce.

V druhé kapitole vymezuje pojem zájmové vzdělávání dospělých. Abychom toto téma mohli systematicky ukotvit, je třeba dále rozlišit pojmy, jenž jsou úzce spjaty s problematikou zájmového vzdělávání. Jedná se o pojmy zájem, potřeba a motivace. Dále se v uspořádaných podkapitolách věnujeme charakteristice, funkci, základním cílům, formám, typům a metodám zájmového vzdělávání. Vymezení těchto základních oblastí a pojmů je důležitým východiskem pro další teoretické uchopení problematiky zájmového vzdělávání dospělých.

V návaznosti na předchozí kapitolu, kde jsme se zabývali samostatně zájmovým vzděláváním, se v následující třetí části diplomové práci zaměřujeme na pojem volný čas. Volný čas je další základní vlastností zájmového vzdělávání dospělých. V rámci zájmu pro uskutečnění vlastních potřeb, je zde vnímán volný čas jako důležitý faktor, který je jeho

nedílnou součástí. V úvodní části třetí kapitoly si definujeme pojem volný čas z pohledu různých autorů. Dále si objasníme jeho základní charakteristiku, hlavní funkci a závěrem se seznámíme s faktory ovlivňující volný čas. I zde volný čas rozčleníme do samostatných podkapitol.

Čtvrtá kapitola charakterizuje statutární město Havířov. V tom městě je v rámci empirické části prováděn výzkum zaměřený na zájmové vzdělávání dospělých v rámci volnočasových aktivit. Kapitola přináší oblast možnosti zájmových aktivit. V podkapitole je následně vytvořena SWOT analýza statutárního města Havířov podle současné situace rozvoje města a je rozdělena podle faktorů, zda jej může město přímo ovlivnit nebo ne.

Aplikační část

Metoda kvantitativní – pro zhodnocení postoje obyvatel zvoleného města k zájmovému vzdělávání byla využita metoda dotazníkové šetření – elektronický dotazník, realizovaný prostřednictvím internetového portálu Survio.com. Pro účely předložené diplomové práce byl vypracován dotazník obsahující celkem 15 otázek. Dotazník byl rozeslán prostřednictvím e-mailu pracovníkům statutárního města Havířov, Finančního úřadu Havířov bez ohledu na jejich pracovní zařazení a prostřednictvím sociální sítě Facebook obyvatelům města Havířov. Zvolené výzkumné otázky souvisely s dotazníkovým šetřením.

Polostrukturovaný rozhovor k získání doplňujících informací sdělené v kvantitativním průzkumu. Využití této techniky umožnilo individuální přístup ke čtyřem respondentům, kteří v rámci dotazníku souhlasili s poskytnutím doplňujících otázek a rozvinout odpovědi k jednotlivým otázkám z dotazníkového šetření.

Metoda statická – získané poznatky byly vyhodnoceny a zpracovány do tabulky a grafů. Získané poznatky byly agregovány a komparovány s teoretickou částí diplomové práce.

V závěru práce jsou vyhodnoceny výsledky zjišťující současnou situaci zájmového vzdělávání ve zvoleném městě.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

V teoretické části diplomové práce se zaměřujeme na problematiku zájmového vzdělávání. První kapitola je vymezena na terminologii celoživotního učení a vzdělávání, kde je kladen důraz především na pojmy definované v odborné literatuře různými autory. Celoživotní učení a vzdělávání řadíme mezi procesy, jenž provází každého z nás po celý život a jsou nedílnou součástí zájmového vzdělávání dospělých. Pozornost je rovněž zaměřena na rozdílnost mezi celoživotním vzděláním a učením, dále pak na formy a etapy učení s rozčleněním do dalších podkapitol. Dále se v kapitole zaměříme na vzdělávání dospělých, jeho charakteristiku, význam a funkce.

„Na učení není žádný věk pozdní, (...), každý věk je určen k učení...“
Komenský¹

1.1 Celoživotní vzdělávání a učení

Pro dnešní společnost je vzdělávání považováno za základ v rámci osobního rozvoje. Situace, se kterými se dennodenně setkáváme, nás určitým způsobem obohacují, ale jsou i situace, kterým se nevyhneme. Mohou nás často překvapit a je zapotřebí na ně včas zareagovat.

Je důležité hned v úvodu objasnit a rozlišit pojmy, jež jsou silně spjaty s problematikou zájmového vzdělávání a na které mají mnozí autoři shodný pohled. Jedná se o pojmy *celoživotní vzdělávání* a *učení*. S těmito pojmy je možno se setkávat poměrně často, avšak ne každý zná jejich přesný význam.

Celoživotní vzdělávání a učení spadají do předmětu pedagogiky a andragogiky. Lze tedy konstatovat, že obě vědní oblasti mají společný zájem, ale i „*stejný předmět*“, tj. vzdělávání jedinců v rámci procesu provázející nás celý život.

Rozdílnost spadající do těchto předmětů lze nalézt pouze „*v druhu subjektů procházejících celoživotním vzděláním nebo příslušnými formami tohoto vzdělávání.*”²

¹ KOMENSKÝ, Jan, Amos. Vše výchova. Vyd. 1. Bratislava: Obzor, 1992, 263 s. ISBN 80-215-0216-9

² PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.

Pedagogika je proces celoživotního vzdělávání, jenž je do jisté míry věkově omezena, s hlavním důrazem kladený především na výchovné, vzdělávací a vzdělávací procesy, probíhající v rámci školské vzdělávací soustavy a školskými institucemi. Andragogika hledá a zkoumá procesy celoživotního vzdělávání, a to v oblasti služeb jednotlivců nebo skupinách, institucích a organizacích a je společenského charakteru.

Palán a kol., rovněž poukazují na rozdílnost výchovné a vzdělávací péče těchto dvou pojetí v oblasti vzdělávání: pedagogika je tzv. vzdělávání „*shora*“, kdežto v pojetí andragogického vzdělávání je chápáno vzdělávání jako „*participativní*“.³

1.1.1 Celoživotní vzdělávání

Celoživotní vzdělávání lze chápat, jako nikdy nekončící proces, zahrnující veškeré činnosti související s učením, jehož cílem je získat větší znalosti, dovednosti a profesní předpoklady.⁴

Tento pojem je rovněž definován jako „*nepřetržitý proces umožňující získat kvalifikaci různými vzdělávacími cestami v průběhu celého života v souladu s individuálními potřebami a zájmy, přičemž důraz je zde značně kladen na stejné příležitosti v rámci vzdělávání, bez rozdílu na věkové skupiny a rozdílného sociálního prostředí.*“⁵

Vyhnánková popisuje celoživotní vzdělávání jako „*moderní ucelený koncept vzdělávání, ve kterém zahrnuje jednotlivé typy a úrovně vzdělávání s ucelením do jednoho celku a obsahující dvě hlavní složky*“⁶ jenž jsou lifelong learning a lifewide learning.

○ LIFELONG LEARNING – v odborném pojetí znamená „*celoživotní učení ve smyslu celé délky života*“. Vzdělávací soustava a její posloupnost od narození až smrt v rámci osvojování si vědomostí v institucích, a to v linii vertikální.

³ PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER. Základy andragogiky. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008, SBN 9788086723587.

⁴ PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. Andragogický slovník. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-802-4739-601.

⁵ KOHNOVÁ, J. Další vzdělávání učitelů se zřetelem k jejich funkcím ve škole. In WALTEROVÁ, E. (red.). Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podpůrný systém. Sborník, 2. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2001,

⁶ VYHNÁNKOVÁ, Kateřina. Vzdělávání dospělých v České republice a Evropské unii. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-46-4.

○ **LIFEWIDE LEARNING** – „*všeživotní učení*“ ve smyslu po celé šířce života. Zde je kladen důraz na cíle a formy vzdělávání s akcentem proč vzdělávání realizovat bez ohledu na místo, čas nebo formu. V linii horizontální je zahrnuto formální, neformální a informální učení.⁷

1.1.2 Celoživotním vzděláním / učením a jejich rozdílnost

Vyháňková vzdělávání definuje jako ucelenost všech učebních aktivit spojené s vyučováním, hodnocením organizace a řízením. Učení vymezuje jako aktivitu jedince. Vzděláváním lze také rozumět jako určitou cílevědomou aktivitu či organizační přenos informací, jejíž cílem je získávat nové vědomosti a dovednosti, které se odehrávají převážně ve škole v rámci vzdělávacího systému. Lze konstatovat, že se jedná o proces učení spjatý spíše s vnitřními procesy, které jsou nezávislé na vnějším okolí.⁸

Zásadní rozdíl mezi celoživotním vzděláním a celoživotním učením v rámci koncepční změny z 90 let 20. století výstižně prezentuje tabulka č. 1. Pojem vzdělávání je zde prezentováno jako aktivity, které jsou propojené s určitou institucí a učení je prezentováno jako aktivita jedince.⁹

Tabulka č. 1 Celoživotní vzdělávání a učení v rámci koncepčních rozdílů

Celoživotní vzdělávání	Celoživotní učení
<ul style="list-style-type: none"> - 60. a 70 léta 20 století – rozvoj - zaměření na společnost - kladen důraz na struktury a instituce - holistické pojetí - cíl – komplexní rozvoj jedinců a komunit - prostředek zdokonalování jedince - zapojení jedince do procesu celoživotního vzdělávání – chápáno jako základní občanské právo - kladen důraz na význam neformálního vzdělávání 	<ul style="list-style-type: none"> - 90. léta 20 století – další rozvoj - zaměření na jedince - kladen důraz na aktivitu jedince - užší – ekonomické pojetí - cíl – přizpůsobování se novým podmínkám – globální podmínky práce - prostředek k uplatnění na trhu práce - celoživotního učení – zapojení jako nutný předpoklad k uplatnění na trhu práce - kladen důraz na význam informativní učení

Zdroj: Zpracováno autorem dle Šerák, Dvořáková, (2009)

⁷ VYHÁŇKOVÁ, Kateřina. Vzdělávání dospělých v České republice a Evropské unii. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-46-4.

⁸ Tamtéž

⁹ ŠERÁK Michal a Miroslava DVOŘÁKOVÁ, 2009. *Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství. ISBN 978-80-213-2001-7.

I přes rozdílnost těchto základních pojmů, mají celoživotní vzdělávání a učení určité společné znaky. Hovoříme zde o procesech, které se navzájem prolínají v získávání potřebných znalostí, dovedností, kompetence a kvalifikace.

Podle Kopeckého jde o proces učení jedince během celého života jednak v rámci vzdělávacího systému, ale i mimo tento vzdělávací systém. Z pohledu vzdělávací politiky je vzdělávání podporováno za pomoci organizací a vede k dlouhodobému, záměrnému a systematickému učení. Naproti tomu učení probíhá zcela nezávisle a individuálně u každého jednotlivce.¹⁰

Jedná se o organizované a cílevědomé zprostředkovávání vědomostí, dovedností a zkušeností s cílem vedoucí k osobním zájmům a kdy k pojmu učení přiřazuje synonymum pro vzdělávání.¹¹

Lze tedy konstatovat, že vzděláváním si každý osvojuje své aktivity a vlastní poznatky utvářené na základě učení, které následně aplikuje do svých dalších znalostí nebo dovedností.

1.1.3 Celoživotní učení

Jak již byl zmíněno, nová koncepční změna vnesla zásadní změnu pojetí celého vzdělávání, a to tak, že celoživotní učení je všeobecně vnímáno jako „*všechny možnosti učení ať už v tradičních vzdělávacích institucích v rámci vzdělávacího systému či mimo ně jsou chápány jako jediný propojený celek, umožňující rozmanitost a četné přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním, a který umožňuje získávat stejné kvalifikace a kompetence různými cestami a kdykoli během života.*“¹²

Celoživotní učení lze vnímat i jako všechny aktivní činnosti, které vedou „*k získávání, rozšiřování, obnovování a zdokonalování znalostí, dovedností, zvyšování*

¹⁰ KOPECKÝ, Martin. Vzdělávání dospělých mezi politikou, ekonomikou a vědou: politika vzdělávání a učení se dospělých v éře globálního kapitalismu. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80 7308-493-6.

¹¹ JARVIS, Peter. Democracy, lifelong learning and the learning society: Active citizenship in a late modern age. London: Routledge, 2008. 248 s. ISBN 978-0-415-35545-2.

¹² PALÁN, Zdeněk. Lidské zdroje. Výkladový slovník. 1.vyd. Praha: Academia, 2002, ISBN 80-200-09050-7

kvalifikace a osvojování nejnovějších poznatků během celého života jedince bez ohledu na jejich konkrétní podobu místo, čas a formy,“¹³

Beneš spatřuje preferenci pojmu učení jako výraz zodpovědnosti jednotlivce za znalosti a kompetence. Celoživotní učení představuje jako „*všechny učební aktivity v celém průběhu života člověka, s cílem na rozvoj znalostí, dovedností a kompetencí umožňující osobní růst v občanském, sociálním a profesním uplatnění.*“¹⁴

Celoživotní učení „*vychází z představy, že každý jedinec je schopný řídit své vlastní učení a v rámci aktivity po celý život vyhledává učební příležitosti. Dále poukazuje na svobodu, flexibilitu a osobní rozvoj k naplnění.*“¹⁵

Tento pojem je rovněž definován jako „*veškeré všeobecné vzdělávání, odborné vzdělávání a odborná příprava, neformální vzdělávání a informální učení v průběhu života, kde výstupem je zdokonalení znalostí, dovedností a schopností.*“¹⁶

MŠMT v dokumentu Strategie celoživotního vzdělávání v ČR rozděluje celoživotní učení do dvou následných etap: „*počáteční vzdělávání a na další vzdělávání.*“¹⁷

Počáteční vzdělávání – proces vzdělávání v rámci předškolní a povinné školní docházky až po přípravu k nástupu pracovního procesu. Jedná se o formální vzdělávání, které je rozčleněno do tří úrovní vzdělávací soustavy:

- **základní vzdělávání** – zahrnuje primární a nižší stupeň vzdělávání (povinná školní docházka),

¹³ VYCHOVÁ, Helena. Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-017-2.

¹⁴ BENEŠ, Milan, 2009 a. Celoživotní učení a vzdělávání. In: PRŮCHA, Jan, ed., 2009. Pedagogická encyklopedie Vyd. 1. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-546-2.

¹⁵ RABUŠIČOVÁ, M. Místo vzdělávání dospělých v kontextu celoživotního učení. In Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, Studia Pedagogica, U 11, Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISSN 1211-6971.

¹⁶ VETEŠKA, J.; TURECKIOVÁ, M. Kompetence ve vzdělávání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1770-8.

¹⁷ MŠMT. 2007. Strategie celoživotního učení ČR. www.msmt.cz. [Online] 2007. [Citace: 2021-10-03.] <http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>. ISBN 978-80-254-2218-2.

- **střední vzdělávání** – „zahrnuje sekundární stupeň (všeobecné, odborné vzdělávání, nástavbové studium pro absolventy středního vzdělání s výučním listem) s výstupem se státní maturitní zkouškou“,
- **terciální vzdělávání** – „vyšší odborné a vysokoškolské vzdělávání (specializované vzdělání – umělecké, odborné)“, ¹⁸

Další vzdělávání je druhý stupeň etapy a řadíme zde jedince, kteří již ukončili některou formu počátečního vzdělávání. Jedná se o proces vzdělávání, který lze zahrnout do fáze profesního vzdělávání s obsahovým zaměřením na oblast vědomostí, dovedností a kompetencí nezbytných pro sociální roli nejen v pracovním, ale i v občanském vzdělávání a zájmovém vzdělávání.¹⁹

Tomuto dalšímu vzdělávání lze přisvojit vedení k nabití nových znalostí, dovedností či zkušeností a přispívá k rozvoji osobnosti, neboť zahrnuje také kompetence, které lze následně využít jednak v občanském, profesním nebo v reálném životě. Blíže se věnují v následující kapitole vzdělávání dospělých 1.2.

Mezi etapami *počáteční a další vzdělávání* životního učení neexistuje podle Výchové žádná samostatnost jednotlivých etap. Je naopak názoru, že dochází k postupnému přechodu z první etapy na druhou.²⁰

Realizace celoživotního učení je členěno dle Strategie celoživotního učení do tří základních forem, a to do formálního učení, neformálního učení a informálního učení.

- **Formální vzdělání** – se uskutečňuje ve vzdělávacích institucích a jeho jednotlivé cíle, funkce, obsah, prostředky a také způsoby hodnocení jsou definovány v právní úpravě. Vzdělávací institucí je zpravidla škola. Formální vzdělávání směřuje k dosažení určitého stupně vzdělání, jehož výstupem je osvědčení, vysvědčení nebo diplom.
- **Neformální vzdělání** – se uskutečňuje mimo vzdělávací systémy a je poskytováno např. zaměstnavatelem, soukromými nebo neziskovými

¹⁸MŠMT. 2007. Strategie celoživotního učení ČR. www. msmt.cz. [Online] 2007. [Citace: 2021-10-03.] <http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>. ISBN 978-80-254-2218-2.

¹⁹ Tamtéž

²⁰ VYCHOVÁ, Helena. Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-017-2.

organizacemi. Řadíme zde volnočasové aktivity organizované pro děti a mládež. Také zahrnuje i veškeré vzdělání dospělých jako jsou např. kurzy, přednášky nebo školení. Vzdělání je vedené lektorem, ale výstupem není zde vyšší stupeň vzdělání.

- **Informální učení** – jedná se o proces vědomostí, osvojování dovedností a postojů na základě získaných zkušeností. Probíhá jednak v rodinném prostředí, ale také v zaměstnání, nebo v rámci volného času. Jedná se o vzdělávání „*nesystematické, neorganizované, a institucionálně nekoordinované.*“²¹

Lze potvrdit, že definované etapy představují veškeré možné učení člověka a tento koncept představuje pro společnost zásadní změnu spočívající v tom, že se tyto tři fáze mohou vzájemně prolínat v celoživotním procesu.

Závěrem lze konstatovat, že konceptem celoživotního učení a celoživotního vzdělávání je snaha překonat utkvělé představy, které jsou vznášeny do vzdělávání jako aktivitu. Aktivita je omezena jen na určitou fázi života, jejíž cílem je vytvářet takové prostředí, ve kterém je možné získávat potřebné vzdělání a kvalifikaci kdykoli v životě.

1.2 Vzdělávání dospělých

Od pojmu celoživotní vzdělávání a učení v následující kapitole odlišíme významný pojem vzdělávání dospělých. Jedná se o třetí etapu vzdělávání nastupující po ukončení soustavného školního vzdělávání. Toto vzdělávání je většinou spjato s nástupem prvního pracovního procesu.

První zmínky o vzdělávání dospělých spadají do první poloviny 17. století. Učitel národa J. A. Komenský ve svých dílech přikládal velký význam na vzdělávání a rovněž v nich poukazuje na lidskou potřebu. „*Vládnout myšlením a moudrostí, jazykem a výmluvností, být schopen konat díla a mít dobré mravy a způsoby, přičemž je nutné, aby všichni lidé k tomu byli přiváděni bedlivým vzděláváním*“.²²

²¹ PALÁN, Z. Celoživotní učení. In KALOUS, J., VESELÝ, A. Vybrané problémy vzdělávací politiky. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1262-3.

²² KOMENSKÝ, J. A., 2007. Obecná porada o nápravě věcí lidských: (výbor z díla). Editoval Miroslav Sedláček. FF Brno: Soliton. ISBN 978-80-239-8919-9.

Až 19. století přineslo první střípky ve vzdělávání dospělých, které z počátku bylo založeno jen na základní čtení, psaní a počítání zejména v církevních školách. Postupem času se z církevních škol stávaly čítárny pro starší populaci. V průběhu 20. let 19. století vznikaly „*dělnické vzdělávací spolky a místní vzdělávací střediska, dělnické a lidové akademie, univerzity i Vysoké lidové školy*“ v rámci kvalifikačního vzdělávání.²³ Až 20. století přineslo prvotní ucelené představy o vzdělávání dospělých, kdy se oblast vzdělávání dospělých začala zkoumat systematicky.

Zásadní změna pro teorii vzdělávání dospělých byla zejména publikace, jež je spjatá s autorem Lindemanem. Ve své knize *The Meaning of Adult Education* z roku 1926 považuje vzdělávání dospělých za „*silu konstruktivní sociální akce*“ kde klade důraz na neformální a informální učení a s cílem odhalit význam zkušeností jedince. Vzdělávání dospělých by podle něj mělo probíhat v malých skupinách bez přednášek a masové výuky.

Význam vzdělávání dospělých podle Lindemana je o čtyřech následujících principech:

- *"vzdělávání je celoživotním procesem,*
- *vzdělávání dospělých je zaměřené na zvyšování profesní kvalifikace,*
- *vzdělávání dospělých by mělo zdůrazňovat situace, nikoli předměty,*
- *vzdělávání dospělých by mělo klást hlavní důraz na zkušenosti jedince*“.²⁴

Nové disciplíny utvářené ve vzdělávání dospělých vyvolaly značný rozvoj v potřebu profesního vzdělávání. V rámci této potřeby společnosti se začaly věnovat tzv. podnikovému vzdělávání. Své prvenství lze přisuzovat u významného podnikatele Tomáše Bati, který nejen zcela pochopil důležitost a význam vzdělávání dospělých v rámci produktivity práce, ale také vytvořil vlastní komplexní systém podnikového vzdělávání s realizací tzv. Baťovy školy, která se zaměřovala nejen na profesní přípravu ale i na další vzdělávání. V současnosti je vzdělávání dospělých přisuzováno k potřebě

²³ PALÁN, Zdeněk a Tomáš LANGER, 2008. *Základy andragogiky*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 978-80-86723-58-7.

²⁴ NIXON-PONDER, Sarah. Eduard C. Lindeman: Leaders in the Field of Adult Education. Department of Education [online]. Washington, DC: Kent State University. 1995, 1-3 [Citace: 2021-10-09.] Dostupné z: <http://eric.ed.gov/?id=ED380667>

vyvolané nejen s požadavky obecnějšími potřebami, ale i hospodářskými, kdy se zavádějí nové technologie.²⁵

Z definic vzdělávání dospělých si připomeňme názor docenta Beneše, který charakterizuje vzdělávání dospělých jako určitý „proces, ve kterém se dospělý člověk aktivně, systematicky a kontinuálně učí, a to vše za účelem změny znalostí, názorů, hodnot, schopností a dovedností.“ Dále dodává, že „dospělým ve smyslu vzdělávání dospělých je osoba, jejíž hlavní sociální role se dají charakterizovat statusem dospělého a která zároveň ukončila svou vzdělávací dráhu ve formálním vzdělávacím systému.“ Rovněž poukazuje na „institucionalizované učení, ve kterém toto pojetí není hlavní náplní životní činnosti účastníka vzdělávání dospělých.“²⁶

V Andragogickém slovníku autoři Průcha a Veteška konstatují, „že vzdělávání dospělých v současném pojetí propojuje ekonomické, sociální a kulturní vzdělávací politiku, politiku sociálního zabezpečení, zaměstnanosti a rozvoje a řízení lidských zdrojů“ a v souvislosti s procesem vzděláváním dospělých zmiňují i právní definici k pojmu dospělosti: účastník – dovršením plnoletosti.“²⁷

Z pohledu vzdělávacího procesu CEDEFOP zdůrazňuje, že vzdělávání dospělých se odehrává až po počátečním vzdělávání.²⁸ Vzdělávání dospělých rovněž definuje Bočková a dodává, že se jedná o další vzdělávání osob v produktivním a postproduktivním věku.²⁹

Barták vzdělávání dospělých definuje jako proces určitých cílevědomých aktivit naplánovaných s účelem získání určitých dovedností, znalostí, návyků, jež se má jedinec naučit používat a následně praktikovat v životě.³⁰

²⁵ KOSTKA, Karel. Tomáš Baťa a baťovské školství. Frýdek-Místek: Alpress, 2018. ISBN 978-80-7543-663-4.

²⁶ BENEŠ, Milan, 2008. Andragogika. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2580-2.

²⁷ PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA, 2012. Andragogický slovník. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-3960-1.

²⁸ CEDEFOP. Terminology of European education and training policy – A selection of 130 key terms. [online]. 2nd edition, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. 338 s. [Citace. 2021-04-01]. ISBN 978-92-896-1165-7. Dostupné z: www.cedefop.europa.eu/files/4117_en.pdf.

²⁹ BOČKOVÁ, V. Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994. ISBN 80-7067-358-3

³⁰ BARTÁK, Jan. *Vzdělávání ve firmě*. Praha: Alfa Publishing, 2007. Management studium. ISBN 9788086851686.

Hovoříme-li o vzdělávání dospělých, hovoříme o vzdělávajícím jedinci, který je dospělý. Z pohledu andragogiky je považován dospělý člověk, tedy jedinec, který je již zralý po stránce nejen biologické, psychické ale i sociálně-ekonomické. Jedná se o jedince samostatně ekonomicky činného, popřípadě ekonomicky nezávislého a vstupujícího po ukončení prvotním/počátečním vzdělávání na trh práce nebo do domácnosti.³¹

Dospělost lze definovat z pohledu šesti různých věd:

- *pedagogiky, psychologie, biologie, právního, sociologie a antropologie.*

Tabulka č. 2 Dospělost z pohledu různých věd

Pedagogika	Pedagogika vidí dospělého jako vychovatele následující generace
Psychologie	Dospělost se vyznačuje stabilizací forem chování, myšlení a prožívání
Biologie	Dospělý je někdo, kdo již dosáhl fyzické změny
Právo	Dospělost znamená získání práv a povinností (plnoletost)
Sociologie	Dospělý člověk je ten, který převzal nové sociální role
Antropologie	Dospělost je přechod ze závislosti na péči v dětství do sebe péče v dospělém věku

Zdroj: Zpracováno autorem dle Beneše (2008)

Beneš u všech výše uvedených věd definuje dospělost jako určitou fázi života jedince a poukazuje na dospělost jako na určitý proces vývoje zahrnující vývojové změny: biologické, psychologické a sociální. Psychologii a sociologii dělí v rámci dospělosti do časových úseků, *tzv. periodizaci dospělosti*.³²

Do zdělávání dospělých lze zahrnout mnoho různorodých vzdělávacích aktivit i metod a klasifikovat je tak do určitých kritérií. Vzdělávání dospělých lze rozlišit podle jednotlivých fází života od počátečního vzdělávání až po další vzdělávání. Z hlediska stupně se dělí vzdělávání dospělých na formální, neformální vzdělávání a informální učení. Dále dělíme dle obsahu vzdělání na profesní, zájmové a občanské. Profesní

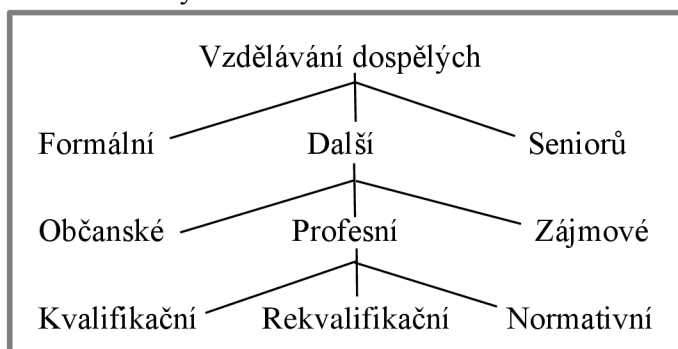
³¹ BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta, 2006 a. Kapitoly z andragogiky 1. Vyd. 1. Olomouc: Vydavatelství UP. ISBN 80-244-1192-X.

³² BENEŠ, M. Andragogika. 1. vydání Praha: Grada Publishing a.s., 2008. 136 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

vzdělání se dále klasifikuje na normativní, kvalifikační a rekvalifikační vzdělávání, které zahrnuje profesní vzdělávání.³³

Jak již bylo výše zmíněno, jedná se o vzdělávání po ukončení první etapy a zahrnuje vzdělávání v rámci dalšího vzdělávání, jenž znázorňuje schéma č. 1.³⁴

Schéma č. 1 Systém vzdělávání

Zdroj: Zpracováno autorem dle Palán (2003)

- **občanské vzdělávání** – jedná se proces vzdělávání k získávání poznatků v oblastí politiky, filozofie, demokracie, práva, životního stylu atd. Specifikací tohoto vzdělávání je široká rozmanitost v této oblasti vzdělávání, kde výstupem jsou nově získané znalosti a dovednosti které vedou ke zdokonalování života, uspokojování společenských potřeb v oblasti našeho práva a povinnosti každého z nás. Lze konstatovat, že by mělo být v zájmu státu, aby podporoval a zodpovědně přistupoval ke zlepšování vzdělanosti, neboť tyto nové poznatky a znalosti zlepšují život jedince v souvislosti s měnícími se podmínkami v naší společnosti.
- **profesní vzdělávání** – je orientované na společenské potřeby uspokojování a zkvalitnění života. Toto vzdělávání zahrnuje:
 - **kvalifikační vzdělávání** – k rozšíření nebo zvýšení kvalifikace v rámci zaučování, zaškolování pro vstup na nové pracovní místo

³³ ŠERÁK, Michal a Miroslava DVOŘÁKOVÁ. *Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2009. 138 s. ISBN 978-80-213-2001-7.

³⁴ PALÁN, Zdeněk. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2003. ISBN 80-86723-03-8.

- **rekvalifikační vzdělávání** – k získávání nových poznatku pro pracovní uplatnění,
- **školení nebo kurzy** – pro získání určitého oprávnění k určité činnosti či vzdělávání dané právní normou. Profesní vzdělávání je určeno osobám s ukončeným odborným vzděláváním. V rámci pracovního procesu se jedná o rozvoj svých doposud nabytých znalostí vedoucí k rozšíření nových, např. prostřednictvím rekvalifikace nebo zaměřené vzdělávací akce. V rámci daných povolání se pokládá v dnešní době za zřejmé se nadále zkvalitňovat v nových postupech nebo metodách, které mnohdy vedou i po ekonomické stránce k lepšímu zařazení.
- **zájmové vzdělávání** – k seberealizaci jednotlivce v rámci volného času v oblasti všeobecného vzdělávání a v rámci zájmového vzdělávání – oblast estetiky, filozofie, historie, kultury, tělovýchovy, náboženství, technologie, techniky, jazyky a cizí kultura, prostřednictvím zájmových vzdělávacích institucích, organizacích, spolků, klubu, UV3, vzdělávací Akademie, nebo univerzity volného času. Tento typ vzdělávání bude dále specifikován v následující samostatné kapitole zájmového vzdělávání.

Funkci vzdělávání dospělých je především zajistit druhý vstup k dosažení vzdělání. Zahrnuje zejména „odborné vzdělávání, zvyšování kvalifikací a kompetencí; úspěšné naplňování sociálních rolí, výchova ke zdraví a správnému životnímu stylu, vč. sociální péče; plnohodnotné využití volného času vč. osobního rozvoje jedince a řadě výchova k občanství a sociálním kompetencím“. Dále uvádí, že současné funkce vzdělávání dospělých jsou sociálně-interaktivní (jedná se o rozvoj jedince); demokratizační (zaměřující se na zvyšování občanských kvalit); emancipační (rozvoj spolupráce); rozvoj a tvorba identity a kvalifikační (zvyšování profesní kompetence).³⁵

Dnešní společnost vyžaduje kvalifikovanou pracovní sílu, neboť se nacházíme v době, kdy každým dnem se vyvíjí a vznikají stále nové a novější technologie, které nás zahrnují stále novými informacemi. Proto je nevyhnutelné v dnešní době se nadále

³⁵ BENEŠ, Milan, 2008. Andragogika. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2580-2.

vzdělávat, zdokonalovat nebo si osvojovat již získané poznatky a rozvíjet nadále své dovednosti.

2 ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

V druhé kapitole vymezujeme pojem zájmové vzdělávání dospělých. Abychom toto téma mohli systematicky ukotvit, je třeba dále rozlišit pojmy, jež jsou úzce spjaté s problematikou zájmového vzdělávání. Jedná se o pojmy zájem a potřeba. Pozornost je rovněž zaměřená na charakteristiku, funkce, základní cíle, formy a metody zájmového vzdělávání. Vymezení těchto základních oblastí a pojmů je nezbytným východiskem pro další teoretické uchopení problematiky zájmového vzdělávání dospělých.

2.1 Zájem, potřeba a motivace

Zájmové vzdělávání dospělých se směřuje k naplnění našich zájmů a potřeb v rámci trávení volného času a zároveň nás motivuje, abychom se permanentně vzdělávali. Významně vede k rozvoji vlastní osobnosti. Zájmové vzdělávání, jak napovídá samotný název, lze vyvodit od slova **zájem**. Charakteristickým znakem tohoto pojmů je emotivní zaujetí z trvalejší pozornosti k určitým předmětům, vnitřní podnět jedince se zaměřením k poznání podněcující hluboké zaujetí.³⁶ Zájem je významným pojmem zájmového vzdělávání dospělých a vymezení jeho obsahu a s následným pochopením jeho významu je důležité z hlediska teoretické analýzy zájmového vzdělávání.

Psychologický slovník tento pojem vymezuje jako schopnost dočasného zaměření se na zvolenou činnost s výrazem emočním doprovodem.³⁷ Vnitřní pohnutka toho, co jedinec chce poznat a přiblížit se. Je zaměřený na konkrétní ambici, přání nebo myšlenku či pozornost. Proto jsou zájmy podle Nekonečného definovány jako „*specifické motivy kulturní a poznávací činnosti člověka*“.³⁸ Jev, který vyvolal zájem k prozkoumání něčeho. Zájmy sjednocují řadu oblastí osobnosti, jež jsou následující:

³⁶ NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozš. vyd., v Akademii vyd. 1. (1. vyd. v nakl. Vodnář pod náz. Lexikon psychologie). Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.

³⁷ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník 3 aktualizované vydání*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0

³⁸ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7.

- zaměření poznávací – daná oblast, o které chci něco (vyhledávám informace),
- sociální zaměření – začlenění do mezilidských vztahů (např. vzdělávací akce),
- zaměření prakticko-prováděcí – záliba vyžaduje vybavenost, studium odbornost (zakoupení si potřebné publikace),
- hodnotová zaměřenost – stanovení cílů, které upřednostňujeme, v rámci odepře hmotných a časových požitků (před počítačem dám přednost zájmové činnosti, i když to vyžaduje čas i peníze),
- životně-stylová zaměřenost (volba studia, organizace času, a povolání (půjdu se vzdělávat),

Úzce souvisejícím a vyvolávajícím touhu po zájmovém vzdělávání je pojem **potřeba**, která je projevem nějakého nedostatku, co je nezbytné nebo žádoucí. Potřeba z pohledu psychologie je psychologický prvek, který povzbuzuje jedince k dosažení nějakého vytýčeného cíle, a který je smysluplný lidskému chování a jednání.

Významným faktorem pro účast dospělých na zájmovém vzdělávání je motivace, která jedince pobízí k vykonání určité činnosti, vedoucí k osobnímu pokroku. Lze ji vnímat jako proces, určitou pobídku a podnět, která ovlivňuje jedince v jeho chování, jednání k dosažení stanoveného cíle. Vše, co jedinec koná, je z vlastního pohnutku a na základě tohoto popudu chce něčeho dosáhnout. Motivaci si jedinec uspokojuje své vlastní potřeby, např. potřebu vzdělávat se, nebo začlenění se do společnosti.

Na základě definice lze říct, že potřeby mají **motivační funkci** a dělí se na fyzické, psychické a sociální. Můžeme je také rozdělit na primární a sekundární a následně na vrozené a osvojené. Různorodost zmíněné kategorizace je dána nejednotným pohledem relevantních psychologických teorií. Uveďme např. Freuda, který předpokládal, že člověk je motivován jednou, popř. dvěma základními potřebami. S odstupem času A. H. Maslow a další představitelé těchto směru pracují již s pestřejší škálou lidských potřeb a motivů, ve kterých se shodují na tom, že původní biologický základ našich potřeb již nehraje takovou významnou roli, protože je nahrazován takovými potřebami, které jsou založené na společenských základech. Stejně tak lze pozorovat menší spojení potřeb s konkrétními činnostmi, a to v důsledku rostoucího podílu společenských zajišťovacích potřeb. Potřebu je tak možno vnímat jako určitý nedostatek,

bez kterého nelze konat nebo jako možnost k rozvoji dovedností a vědomostí. Tento nedostatek je vnímán u potřeb skutečných z vlastních nedostatků, nebo nutnosti k okolí (např. u profesního vzdělávání) potřebu obohatit a doplnit si dovednosti nebo znalosti.

Maslowova pyramida potřeb, zahrnuje dvě základní skupiny: lidské potřeby, na potřeby nedostatkové a potřeby růstové. První čtveřice potřeb lze shrnout jako ty, u kterých si uchováváme fyzickou a psychickou pohodu (nedostatkové potřeby). Pátá skupina – seberealizace je potřeba rozvoje vlastního potenciálu, touha po určitém vědění, duchovnu a estetice. (potřeby existence nebo růstové).

1. Fyziologické – nejzákladnější potřeby, zajišťující rovnováhu našeho organismu, (potřeba jídla a pití, spánku, zázemí, fyzické aktivity),
2. bezpečí a jistota – vyhýbání se nebezpečí a podnětů, které nás ohrožují (stabilní zaměstnání, jistota zdraví, bezpečnost a rodiny),
3. společenské – udržování vztahů (sociální potřeby – přátelství, láska, rodina),
4. úcta a uznání – touha každého jedince (respekt),
5. seberealizace – potřeba naplnění – prohlubování talentu a rozvoje dosavadních znalostí, osobní růst).³⁹

Z pohledu k zájmovému vzdělávání se jedná o potřebu tzv. růstovou, která nás značně motivuje k určité činnosti nebo k účasti, kterou si sám jedinec na základě dobrovolnosti zvolí. Nejedná se zde o potřeby z určitého nedostatku, ale o potřeby, které nás uspokojují.⁴⁰

2.1 Definice a charakteristika zájmové vzdělávání dospělých

Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, tzv. Bílá kniha, ve které se charakterizuje zájmové vzdělávání jako ucelený souhrn výchovně vzdělávacích, poznávacích, rekreačních a dalších systematických, ale i jednorázových činností a aktivit, které směřují k účelnému a efektivnímu naplnění trávení volného času a umožňujících získat příslušné vědomosti, dovednosti mimo organizovanou výuku. „*Plní funkci*

³⁹ MASLOW, Abraham Harold. O psychologii bytí. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0618-7.

⁴⁰ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

výchovnou, vzdělávací, kulturní, zdravotní (regenerační a relaxační), sociální a preventivní. Vede účastníky k seberealizaci a sebepoznávání, objevování vlastních schopností a jejich rozvíjení. Tím se podílí na kultivaci osobnosti, na rozvoji talentů a směřuje, formuje a upevňuje sociálních vztahů a vazeb.⁴¹

Zájmové vzdělávání také definuje pedagogický slovník jako rozvoj a pěstování specifických sklonů, zájmů a koníčků v rámci organizačních forem spjaté s neformálním vzděláváním, nebo individuálních činnostech v rámci informálního vzdělávání.⁴²

Tento pojem lze rovněž vymezit jako široké spektrum volnočasových vzdělávacích programů a činnosti (...) „systém krátkodobých a dlouhodobých organizačních forem a rozmanitosti s cílem uspokojit potřeby jedince“. I přesto, že se jedná podle Šeráka o nesourodou a rozmanitou oblast, okruh zájmové vzdělávání charakterizoval do deseti typických znaků: „Zájem, volný čas, dobrovolnost, svobodný výběr, místní příslušnost, uspokojování potřeb, pestrost obsahu, neutrálnost, otevřenost systému a aktivita“.⁴³

Jak vyplívá z výše uvedených definic, zájmové vzdělávání má jednoho společného jmenovatele a ten je *volný čas*, kdy aktivity jedince rámci zájmového vzdělávání probíhají ve volném čase. *Dobrovolnost a svoboda výběru* jsou znaky odlišné v zájmovém vzdělávání od druhů jiného vzdělávání. V rámci absolvování zájmové vzdělávací činnosti není výstupem vysvědčení nebo diplom, ale účastník získává certifikát nebo osvědčení. Toto vzdělávání probíhá z popudu vlastního zájmu jednotlivce, jenž slouží k motivaci. Dalším znakem je zaměření do oblasti *volného času*. Zapojením do zájmového vzdělávání si jednotlivec mění svůj dosavadní způsob trávení volného času a je pouze na jedinci kolik času zájmovému vzdělávání se bude věnovat či zda svůj volný čas využije aktivním způsobem nebo naopak. *Pestrost a rozmanitost nabídky* v rámci zájmových vzdělávacích aktivit se zaměřují na estetiku, cestování zdravotní výchovu a environmentální vzdělávání, sportovní výchovu, vzdělávání v oboru vědy a techniky, výchova a vzdělávání v oblasti náboženství, oblast uměleckých disciplín. *Neutrálnost*

⁴¹ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. [Praha]: Tauris, 2001. ISBN 80 211-0372-8.

⁴² PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. Pedagogický slovník. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

⁴³ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

vystihuje postoj k zájmovému vzdělávání. Pro jedince určitá zájmová činnost není nutnosti, protože se rozhoduje na základě vlastní potřeby. *Otevřenost systému* zájmového vzdělávání nabízí vstup pro jednotlivce bez rozdílu na pohlaví, věk nebo vzdělání. Realizace zájmového vzdělávání probíhá sebevzděláváním ve formální nebo neformální instituci prostřednictvím odborné literatury, využití internetu a médií nebo v rámci instituce.⁴⁴

2.2 Funkce a cíle zájmového vzdělávání dospělých

Jak již bylo zmíněné, zájmové vzdělávání se vyznačuje svou rozmanitostí aktivit, které jsou založené na osobních zájmech jedince a potřebami společnosti. Podle Šeráka zájmové vzdělávání plní i funkci vzdělávací, která vede k uspokojení potřeb jedince a jeho zájmům, a to v rámci sebevzděláváním a seřizným učením prostřednictvím formální a neformální organizací, která je zaměřená na specifickou oblast vzdělávání. V rámci těchto organizací, které se přímo nespecializují na zájmové vzdělávání, ale v rámci činnosti vytvářejí vzdělávací prostředí s umožněním tak jedinci uplatnit vzdělávací zájem. V jeho odborné literatuře lze nalézt přehled funkcí seskupených v následujících rovinách: vzdělávací, sociální, emocionální, nebo ekonomickou.⁴⁵

- *vzdělávací funkce:*
 - kompenzační (zdolat překážky v jednostrannosti a nedostatku výchovy, nebo jednostrannost stereotypu pracovního procesu),
 - popularizační (přijímat poznatky, pobízení k dalšímu vzdělávání),
 - seberealizační, všeobecně vzdělávací (rozšiřovat a obnovovat nové poznatky v různých oblastech),
- *sociální funkce:*
 - sociálně adaptační (formování a zvládání sociálních rolí),
 - světonázorová (pochopení světa včetně orientace jedince v něm), komunikativní (rozšiřování okruhu známých),
 - sociálně adaptační (zvládání sociálních rolí, dodržování norem chování),
- *emocionální funkci:*
 - konzervační (sociálních a kulturních hodnoty a jejich uchování),

⁴⁴ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁴⁵ Tamtéž

- relaxační,
- profylaktická (plnohodnotné naplnění volného času, překonání stereotypu),
- expresivní (záliby, umělecké a charitativní aktivity),
- propagandistická (postoj jedince k problémům),
- *ekonomická funkce*
 - kvalifikační (rozvíjení svých schopností, a prohlubování dosavadních znalostí, dovedností k použití v pracovním procesu),
 - ekonomická, aktualizací, inovační (všestranný rozvoje osobnosti v rámci ekonomické efektivitě, nové poznatky).⁴⁶

Dle Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR, tzv. Bílá kniha plní zájmové vzdělávání funkci:

- *výchovnou, vzdělávací a kulturní* – rozvoj schopností a dovedností, získávání nových vědomostí,
- zdravotní – regenerační, relaxační, duševní rozvoj v sociálně příjemném a podnětném prostředí,
- *sociální* – podpora sociálních vztahů, rozvoj komunikace,
- *preventivní* – posilování sebevědomí a sebeuvědomění.⁴⁷

Primárním cílem zájmového vzdělávání je vést účastníky vzdělávání k seberealizaci a sebepoznávání, objevování vlastních schopností a jejich rozvíjení, čímž se podílí na kultivaci osobnosti, na rozvoji talentů a vede k vytváření a upevňování sociálních vztahů.⁴⁸

Podle Kryštoňa je cílem zájmového vzdělávání "*individuální i sociální kultivace osobnosti člověka prostřednictvím uspokojování jeho individuálních vzdělávacích potřeb a vlastních koníčků.*"⁴⁹ Dle definice lze usuzovat, že cílem zájmového vzdělávání je další rozvíjení a zapojení jedince do aktivně společenského života.

⁴⁶ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁴⁷ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. [Praha]: Tauris, 2001. ISBN 80 211-0372-8

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ KRYSTOŇ, Miroslav a kolektiv. *Zájmové vzdelávanie dospelých, teoretická východiska*. I. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2011. ISBN 978-80-557-0211-7.

Ve vzdělávání a výchově jako procesu sleduje a stanovuje určité cíle, které musí být v rámci dosažení určitých požadavků splněny. Hovoříme zde o celém souboru cílů, jenž jsou zpravidla formální a různě strukturované.

Pokud budeme hovořit o cílech specifických, bude se jednat o cíle, zaměřující se na konkrétní specifický obor zájmového vzdělávání nebo profesního vzdělávání, tzv. v rámci osvojení určitého oboru si zde jedinec osvojuje dosavadní vědomosti, návyky atd.⁵⁰ Za všeobecné cíle pokládáme cíle, které se dotýkají uceleného procesu zájmového vzdělávání dospělých. Vzhledem k tomu, že se svět stále vyvíjí a vznikají stále nová pravidla v průběhu celého života nelze jednoznačně a přesně vystihnout všeobecné cíle vzdělávání.

V rámci zájmového vzdělávání rozlišuje Šerák cíle na „*poznávací, dovednostní a hodnotové*.“ Vychází zde z předpokladů, že hlavním cílem výchovy a vzdělávání má být „*všestranně a harmonicky rozvinitá, relativně samostatná osobnost, která je však plně zapojená do společenských vztahů*“. O harmonickém rozvoji ovšem lze hovořit tehdy, pokud se vzdělávací aktivity odehrávají rovnoměrně ve sféře rozumové, mravní, estetické, tělesné ale i pracovní.⁵¹ S tímto lze souhlasit v případě, že ze strany jedince je projeven zájem se ve svém volném čase všestranně rozvíjet. Vzhledem k tomu, že zájmové vzdělávání je postaveno na bázi dobrovolnosti, nelze jedince nutit, nebo mu nařizovat, aby se věnoval něčemu, co ho nebaví a nemá k tomu patřičné dispozice.

2.3 Formy a metody zájmového vzdělávání dospělých

Forma vzdělávání (didaktická forma) představuje určitý organizační rámec výuky. Jedná se o poměrně trvalý a stabilní komplex didakticko-organizačních opatření a uspořádání podmínek vzdělávání z hlediska času, prostoru a organizace práce lektora i účastníků vzdělávacího procesu.⁵²

Pálan ve výkladovém slovníku vzdělávání dospělých pojem didaktická forma chápe jako „*souhrn organizačních opatření a uspořádání výuky (vzdělávání) při realizaci*

⁵⁰ PRUSÁKOVÁ, V. *Systémový přístup k dalšímu vzdělávání*. Bratislava: Inštitút pre verejnú správu, 2000, ISBN 80-968308-2-1.

⁵¹ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁵² BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa, 2008, 200 s. ISBN 978-80-87197-12-7.

určitého vzdělávacího procesu,“ a dělí formy zájmového vzdělávání dospělých podle těchto různých hledisek:“

- časového uspořádání (řazení vzdělávací činnosti a doby trvání),
- vyučovacího prostředí (výuka probíhající např. ve třídě nebo na pracovišti, dílně),
- organizační uspořádání podle studujících (formy frontální, individuální skupinové a smíšené),
- vzájemného působení mezi lektorem a účastníkem (formy řízené a volné, participativní, kooperativní),
- systému vzdělávání (prostřednictvím lektora, učitele, konzultanta, pomoci techniky pomůcek)
- zaměření podle akce (kurzy – rekvalifikační, inovační ...).⁵³

Uvedená kritéria dělení forem zájmového vzdělávání lze aplikovat na všechny vzdělávací procesy – formální či neformální vzdělávání v rámci vzdělávání dětí i dospělých. V procesu vzdělávání dospělých rozlišujeme základních didaktické formy a jejich kritéria, které jsou lépe uplatnitelné ve vzdělávání dospělých a lze je vyčlenit do čtyř základní formy: *„přímá výuka, distanční vzdělávání, kombinované studium a sebevzdělávání.“*⁵⁴

Metoda je odvozené slovo řeckého původu (methodos) jenž má význam ve smyslu postupu či cesty. Z pohledu didaktiky lze pojem metoda vnímat jako postup, který je záměrný, cílevědomý a koordinovaný. V rámci pedagogiky a didaktiky se realizuje ve výchovně a vzdělávacím procesu k dosažení určeného cíle.⁵⁵

*Metoda je druh a způsob vyučování a učení, tj. lidských činností v procesu výuky. Je prostředek stimulace učení dospělého jedince a je zaměřená na efektivitu procesu učení. Bednaříková rozumí pod pojmem didaktická metoda „vzdělávání, které je záměrné, cílevědomé a plánované.“*⁵⁶

⁵³ PALÁN, Zdeněk. 2002. Lidské zdroje. Výkladový slovník. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.

⁵⁴ MUŽÍK, Jaroslav. *Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 323 s. ISBN 978-807-3575-8

⁵⁵ TUMA, Miroslav. *Metody výchovy a vzdělávání dospělých*. Bratislava: Obzor, 1987. Encyklopédia osvetového pracovníka.

⁵⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 2*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1193-8

Šerák je názorů, že sféra zájmového vzdělávání využívá nejvíce prezenční formy a dělí metody zájmového vzdělávání následovně.

- *monologické metody* - (přednáška) – jedná se o verbální prezentaci určitého tématu. Výhodou přednášky je předávání obsahu (konkrétního tématu) větší skupině. Naopak nevýhodou přednášky je postrádání vzájemné komunikace mezi přednášejícím a posluchačem.
- *dialogické metody* - (diskuse, beseda, seminář) – jedná se o přednášky spojené se skupinovou diskusí, kde typickým znakem je zprostředkování znalostí. V rámci těchto metod jsou účastníci směřováni k aktivitě, při které si prohlubují a vytvářejí nové vědomosti. Její nevýhodou je náročnost na celkovou přípravu.
- *organizační metody* - (exkurze, zájmový kroužek, kurzy zaměřené na vzdělávání),
- *kombinované* - (výchovné koncerty, festivaly) – u této metody je hlavním cílem vzbudit zájem k určitému hudebnímu směru nebo nástroji.⁵⁷

Metody mají univerzální charakter a způsob výběru s následnou aplikací závisí na konkrétních podmínkách vzdělávání. Správný výběr určité metody pak závisí na uskupení cílové skupiny (věk, profese, motivace, vzdělání, znalosti) cílů a obsahu vzdělávací akce, ze zkušeností přednášejícího nebo daných prostorových a situačních dispozic. V praxi jsou velmi často praktikované kombinace z několika různých metod. Základní metoda edukační aktivity, a k tomu vhodné doplnění, je např. přednáška + cvičení či exkurze. Při správné aplikaci kombinace metod posiluje aktivitu účastníků, má významný vliv na kvalitu a hloubku jejich porozumění, názornost výkladů a rovněž pozitivně ovlivňuje celkovou atmosféru a charakter vzdělávacího prostředí.⁵⁸

2.4 Druhy zájmového vzdělávání

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, zájmové vzdělávání se vyznačuje rozmanitostí svých aktivit a z tohoto důvodu nelze jednotně členit z pohledu typologie zájmové vzdělávání. Podle obsahu lze zájmového vzdělávání dělit na *společenskovědní*,

⁵⁷ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁵⁸ Tamtéž

*esteticko-výchovné, pracovně-technické, přírodovědně-ekologické a tělovýchovné. Z časového hlediska na krátkodobé a trvale a dále pak podle úrovně činnosti na aktivní a pasivní.*⁵⁹

Členění druhů zájmového vzdělávání podle Vymazala se řadí mezi nejadekvátnějšímu pokusy o dělení zájmově-edukační aktivity, a jsou rozčleněny do šesti skupin, jež jsou následující:

- morálně-politické a právní
- jazykové, světonázorové a vědecké
- technické a pracovní
- estetické
- zdravotní a branné, tělesné
- ekologické a ekonomické⁶⁰

Pokud se zaměříme podrobněji na systémový přístup členění podle typů aktivit, lze rozdělit zájmové vzdělávání do těchto následujících typologických druhů: „*kulturní a estetická výchova, pohybová a sportovní výchova, cestování a turistika, environmentální a zdravotní výchova, vzdělávání jazykové vědeckotechnické* a v neposlední řadě *náboženská a duchovní výchova*. Jmenované jednotlivé okruhy zájmového vzdělávání se v rámci sféry svého působení navzájem překrývají a instituce aktivně činné je mohou zařadit do několika typů zájmového vzdělávání.⁶¹ Podrobnější zaměření zmíněných typologických druhů podle Šeráka je následující:

- *Kulturní a estetická výchova*

Pojem kultura lze chápat jako něco, co odlišuje jedince od přírody a v rámci aktivity zanechává stopy. Řadíme ji mezi významné faktory pro život v naší společnosti, protože značně prohlubuje rozvoj emociální, intelektuální, ale také i morální úroveň každého z nás. Má významnou funkci, zejména výchovnou a vzdělávací. Výchova, a hovoříme-li o kulturní, je podstatnou složkou pro osobnostní rozvoj napříč všech

⁵⁹ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 3. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

⁶⁰ VYMAZAL, Jiří. Mimoškolská výchova a vzdělávání dospělých a její institucionální systém v ČR. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-7066-104-6.

⁶¹ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

jedinců. Do kulturně výchovného procesu řadíme estetickou výchovu, jenž je jednak historicky z oblastí edukace nejstarší, ale v rámci vzdělávání považována za důležitou složkou. Významným faktorem estetiky „*je působení krásna na jedince, schopnost jeho vnímání, uplatňování pozitivního vlivu umění na emoční složku osobnosti*“ a utváření vztahu jedince k uznávaným kulturním hodnotám. Se zaměřením na oblast výchovně vzdělávacích aktivit se v praxi prosazují různé přístupy. Např. se jedná o pouhé seznamování se v rámci národní a osvětové kultury s uměleckými díly nebo seznamování se s tvůrci a interprety. Vzdělávací aktivity v této části se zaměřují především na umělecké vzdělávání, kde významnou roli hrají subjektivní emoce, vcítění se a schopnost prožitku v této oblasti a pro dosažení očekávaných výsledků „*překonání pasivního přijímání poznatků a jevů*“. Uměleckou výchovu lze dále v rámci dvou strategií rozlišit na „*výchovu uměním*, jejímž cílem je prožívání a hodnocení uměleckých děl a rozvoj vkusu a na *výchovu k umění*“, kde jde o rozvoj jedince, jeho osobnost pomocí styku s určitým uměleckým dílem a s výsledkem vlastního úsudku i hodnocení. V umělecké výchově má také významné zastoupení hudební výchova, kde dochází nejen k výuce na hudební nástroj, ale také k prohloubení hudební teorie a teorie hudby. Pokud se zaměříme na instituce zaměřené na kulturní a estetickou výchovu hovoříme o galeriích, knihovnách, historických památkách a muzeích, divadlech či koncertní síni.⁶²

○ *Cestování a turistika*

Jedná se o aktivní pohybové a kulturně poznávací činnosti, které jsou zaměřené na upokojení potřeb reprodukce fyzických a duševních sil jedince s cílem poznávání jiných kultur. Realizují se v rámci volného času mimo prostředí každodenního života a za účelem aktivního odpočinku zejména v různých léčebných aktivitách nebo kulturního i sportovního vyžití, společenské komunikace či zábavy v rámci volného času. Cestování v podobě cestovního ruchu se začalo v rámci společenského fenoménu prosazovat až na přelomu 19. a 20. století. Z důsledku postupným zkracováním pracovní doby, úrovně hospodářství nebo technického pokroku, který umožňoval výstavbu pro cestovní ruch. Cílem cestování a turistiky není výkon, který je úzce spjatý se sportem, a proto se této aktivitě může věnovat v rámci možnosti každý z nás. V případě cestování jsou zde dvě možnosti tzv. *organizovaně cestovat*, a to prostřednictvím cestovních kanceláří, popřípadě jinými společenskými organizacemi. Zde je nevýhodou omezování

⁶² ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

při rozhodování jedince o cestovním programu, anebo tzv. *neorganizovaně cestovat*, kde si jedinec sám sestaví vlastní individuální program s možností ho případně změnit dle vlastní potřeby. Prostřednictvím moderních technologií, např. internetu, kde je možné získat veškeré informace, se tato forma cestování dostala do popředí. Cestovní ruch lze rozlišit na dvě formy: *základní* a *speciální*. K základní formě je zde přiřazen rekreační, lázeňský a kulturní cestovní ruch a ke speciální formě obchodní, sportovní a kongresový cestovní ruch. Podle Šeráka pro zájmové vzdělávání jde především o rekreační a kulturní cestovní ruch, který slouží k tělesné a duševní aktivitě:⁶³

- *Rekreační cestovní ruch* (rekreace) – duševní a tělesná volnočasová činnost, která je zaměřena na odpočinek nebo posílení. Tento rekreační cestovní ruch umožňuje tělesné zotavení v určeném prostředí pro výkon činnosti. Jedná se např. o cykloturistiku, vodní sporty a plavání, zimní sporty (lyžování, bruslení, snowbording atd...), míčové hry, turistika či procházky. Rekreační činnosti, kromě odpočinku a posílení, se rovněž zaměřují na rozvoj vlastností a návyků jedince.
- *Kulturní cestovní ruch* – jde o uspokojení duchovních potřeb jedince různými způsoby např. poznáváním, vzděláváním poučení formou návštěv kulturních památek či historických, návštěva festivalů, výstav atd. Účastník se tak seznámí s kulturou nebo historií. V rámci těchto kulturních návštěv se významně zvyšuje kulturní, odborná a společenská úroveň lidí.

Zcela specifickou oblastí cestovního ruchu je **turistika**, která má osobitý charakter a je přístupná všem bez rozdílu na tělesný stav nebo věk. Turistika je značně oblíbená v rámci volnočasové činnosti a přispívá k rozvoji pohybové schopnosti či dovednosti a v neposlední řadě významně obohacuje kulturní rozhled.⁶⁴

- *Pohybová a sportovní výchova*

Jedná se oblast zahrnující aktivní péči o fyzický stav člověka. Postavení sportu ve společnosti jako veřejně prospěšné činnosti vymezuje zákon č. 115/2001 Sb., o *podpoře sportu*, kde je specifikován sport jako pojem, který obsahuje všechny formy

⁶³ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁶⁴ Tamtéž

tělesné činnosti v organizované i neorganizované účasti. Cílem je harmonický rozvoj tělesné a psychické kondice a upevnění zdraví.⁶⁵

Sportem lze chápat všechny formy tělesné činnosti, které si kladou za cíl rozvoj tělesné a psychické kondice, upevňování zdraví a dosahování sportovních výkonů v soutěžích. Pohybová výchova je pojem obecnější. Jedná se o specifickou formu sociálně kulturních činnosti s využitím pohybových aktivit. Sportovní činnosti dále dělíme na *organizované*, které probíhají v rámci specializovaných organizací nebo klubech *Částečně organizované organizace* jsou sportovní činnosti, ve kterých dochází k individuální aktivitě s podporou trenéra, odborníka. Poslední jsou organizace *neorganizované*. Dále je možno dělit pohybovou výchovu na *rekreační*, s cílem zábavy a odpočinku. Dále pak *amatérské* sportovní činnosti, které zahrnují právě to sportování, které přesahuje všechny ostatní zájmy člověka. K zapojení do pohybových aktivit vedou jedince nejrůznější důvody, které Šerák rozdělil do třech skupin. Jsou to skupiny *fyzilogické, sociální a psychologické*, které přispívají ke zdokonalování jedince po stránce fyzické s udržováním zdatnosti, udržení tělesného vývoje a růstu jedince, nárůst svalové hmoty a výkonnost. Utváří zábavu, mohou přispívat ke krásnému vzhledu, pečují o zdraví, podporují regenerace či odstraňují nedostatky atd.⁶⁶

- *zdravotní výchova*

Zaměřuje se na zdravý způsob života a přispívá k rozvoji zdravotní uvědomělosti. Také se věnuje základnímu principu duševní a fyzické hygieny v rámci populace či zdravému životnímu stylu a zdravotní prevenci. Zdraví je nejdůležitější hodnotou každého jedince, kde významnou roli hraje zejména životní styl zahrnující základní prvky, mezi které řadíme v první řadě výživu, duševní vyrovnanost, odolnost vůči různým stresům, návykům, závislostech a primárně na zdravotní prevenci. Pro oblast zdraví je populárním tématem např. zvládání stresu, prevence AIDS, protidrogová a alkoholismus, zdravá výživa a zdravý životní styl. I přestože pokládáme zdraví za soukromou záležitost každého jedince a dobrý zdravotní stav je pouze ve vlastním zájmu, přesahuje péče o tento stav individuální možnosti. Proto je nezbytná pomoc společnosti o šíření aktuálních a objektivních informací a zdravotní osvěty k popudu

⁶⁵ Zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu ze dne 28. února 2001 [online]. 2020 [cit. 2022-01-01]. Dostupný na <https://www.msmt.cz/sport-1/zakon-o-podpore-sportu>. PDF

⁶⁶ ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

zdravému způsobu života. Osvětová činnost je vykonávána např. Státním zdravotním ústavem nebo Národní centrum podpory zdraví a významná organizace, která se řadí mezi nejstarší Červený kříž.⁶⁷

○ *Environmentální výchova*

Jde o oblast zájmového vzdělávání, která informuje jedince o vztahu *člověk – společnost – příroda* s cílem pochopení vzájemných vztahů a aktivního individuálního přístupu každého člověka.

Environmentální výchova vede jedince k vlastní zodpovědnosti za stav životního prostředí a utváří podmínky pro konkrétní zapojení jednotlivce do ochrany životního prostředí. Vymezení environmentální výchovy je rozčleněno podle Šeráka o tři základních oblastí:

- výchova o životním prostředí – základní znalosti o životním prostředí, porozumění životnímu prostředí a jeho vztah k němu,
- výchova v životním prostředí – přímé zkušenosti s přírodou a uvědomování si její estetické hodnoty,
- výchova pro životní prostředí – zahrnující pozitivní činnosti, hodnoty a postoje,

Výchovná činnost v rámci osvěty je uskutečňována prostřednictvím přednášek, besed, popřípadě naučných stezek. Instituce zabývající se problematikou životního prostředí jsou např. Český svaz ochránců přírody, sdružení středisek ekologické výchovy, mezinárodní ekologická organizace Greenpeace, Hnutí Brontosaurus. Řadíme zde také společnosti pro trvale udržitelný život Arnika nebo Děti země. Významné postavení z pohledu státní správy je ministerstvo životního prostředí, které připravuje výukové programy a publikace a pořádá nejrůznější akce a kampaně. Další celostátní organizace, které úzce souvisejí s ekologickou sférou, jsou např. svazy: včelařský, zahrádkářský, myslivecký a společnosti Česká a meteorologická nebo Česká mykologická. Zcela zvláštní význam pro environmentální výchovu mají chráněné krajinné oblasti a národní parky. Do přírodovědné a ekologické výchovy, které mají své specifické místo, řadíme botanické zahrady nebo zoologické zahrady, které přezpívají k záchraně vytrácející

⁶⁷ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

se přírodních hodnot. Můžeme zde také zařadit muzea, která mají za cíl jedince vzdělávat, vychovávat a rozvíjet v rámci prohlídky exponátu všeho druhu.⁶⁸

○ *Vědeckotechnické vzdělávání*

Jak již název napovídá vědeckotechnické vzdělávání je zaměřené na vědu, která proniká do našich životů v rámci neustálého pokroku v technických, společenských a přírodních oborech. V oblasti vzdělávání dospělých přináší pojetí vědeckotechnické vzdělávání nové trendy v oblasti moderní vědy, kde je kladen za cíl rozvíjet u jedinců dosavadní vědomosti, dovednosti a prohlubují vědomosti v rámci různých oblastí vědy s následnou aplikací těchto nových poznatku do praxe nebo výchovy. Mezi instituce, které plní tyto funkce, lze zařadit hvězdárny a planetária. V těchto institucích si zájemci o kosmonautiku a astronomii mohou navzájem vyměňovat své dosavadní zkušenosti a nadále se sebevzdělávat. Volně související sférou v rámci individuálních aktivit, zasahující do vědeckotechnického vzdělávání, řadíme kutilství. Kutilství lze vnímat jako únik před stereotypem, které blahodárně působí proti každodennímu stresu. Další sférou je chataření, kdy chataři tráví svůj volný čas spíše pasivně – odpočinkem, sportem či výlety. Chalupaření, oproti chataření, nese spíše prvky manuální práce spojené s údržbou nemovitosti.⁶⁹

○ *Jazykové vzdělávání*

Z pohledu zájmového vzdělávání je toto vzdělávání sporné. V rámci vzdělávání dospělých můžeme jazykové vzdělávání řadit pod všeobecné, společenskovední vzdělávání, kde dochází k získání formální klasifikace. Studovat cizí jazyk lze v rámci vlastního zájmu, ale nutno brát v potaz, že dnešní doba si žádá znalost alespoň jednoho světového jazyka. Převážně tak z důvodu volného cestování do zahraničí, kde znalost jazyka znamená překonání bariery, kterou jedinec má při komunikaci. Na straně druhé je znalost jazyka důležitá také na trhu práce. Zde se zájemci primárně zaměřují na jazyky potřebné v pracovním procesu. Je to také jeden důvod, proč stoupá zájem o získání mezinárodního uznávaného certifikátu. Jak již bylo zmíněno, cizí jazyk lze studovat v rámci vlastního zájmu, a to formou samostudia kdekoliv a kdykoliv, ale také díky existenci různých jazykových kurzů. Proto jsou zde k dispozici jazykové školy nebo

⁶⁸ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁶⁹ Tamtéž

soukromé komerční instituce a zahraniční instituce. Jazykové vzdělání lze rovněž dosáhnout pomocí elektrotechnické podpory, např. pomocí e-learningových kurzů.⁷⁰

○ *Náboženská a duchovní výchova*

Pokud nahlédneme do minulosti zájem o náboženství a duchovní výchovu byla z nejrůznějších důvodů potlačována. Přesto lze v České republice zaznamenat žijící generace, které jsou touto tradicí nedotčené. Řadíme se mezi zemi, která je označována ve světě za nejateističtější a vůči náboženskému působení skeptická. Pojem náboženství nelze jednoznačně definovat. České slovo náboženství původně znamenalo kult či bohoslužbu. Podle Šeráka je tento pojem chápán jako určitá rozmanitá soustava jednání, morálních postojů a životních stylů, jimiž společnosti a církve vyjadřující osobní, životní a reální vztah k víře – k bohu, a to v rámci formulovaných zásad, obřadů a kultů poskytující lidské společnosti základ, identitu a jistoty. Výchovně vzdělávací edukace realizují církve, instituce duchovního a náboženského charakteru s orientací se zaměřením na náboženství, a to formou kázání s cílem pomoci duchovním vývoji. Tato duchovní výchova a vzdělávání, probíhá v rámci církve na farnostech, ve kterých se vštěpují a šíří církevní hodnoty, a to ve třech fázích.

- *„katechezi – jedná se výklad náboženského učení církve, výklad učení,*
- *pastoraci – soubor činnosti, kterými realizujeme své poslání, zahrnující duchovní péči věřících i nevěřících. Jedná se o pomoc při hledání víry a řešení nejrůznějších životních situací,*
- *evangelizaci – hlásání náboženství jiným skupinám náboženství nebo nevěřícím.*“⁷¹

Proces náboženského vzdělávání a má své místo ve volnočasových aktivitách, kde jedinec, spjatý s vírou i nevěřící v rámci svého volného času vykonáváním činnostmi, která se vztahují k církvi. Jedná se prohlídku umění v podobě děl s náboženskými motivy, nebo požitek během bohoslužby, kde se setkání lidé za účelem komunikace s božstvem.⁷²

⁷⁰ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁷¹ Tamtéž

⁷² ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

3 VOLNÝ ČAS V KONTEXTU ZÁJMOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

V návaznosti na předchozí kapitolu, kde jsme se zabývali samostatně zájmovým vzděláváním, se v následující třetí části diplomové práci zaměříme na pojem volný čas, který je dalším dílkem zájmového vzdělávání dospělých. V rámci zájmu pro uskutečnění vlastních potřeb, je zde důležité vnímat volný čas jako faktor, který je jeho nedílnou součástí. V úvodní části třetí kapitoly si definujeme pojem volný čas z pohledu různých autorů. Dále si objasníme jeho základní charakteristiku a funkci. V závěru kapitoly se seznámíme s faktory ovlivňující volný čas s rozčleněním do samostatných podkapitol.

3.1 Pojem, charakteristika a funkce volného času

Při zamyšlení, co je volný čas se nám vybaví část dne, ve které se nevěnujeme povinnostem, jenž nás svazují se zaměstnání nebo rodinou, ale i určitý prostor, který nám dává možnost realizovat vlastní zájmy.

Podle Palána je definovaný volný čas v rámci vzdělávání dospělých jako čas, který je vnímán jako ten čas, který je mimo pracovní proces a v rámci této doby si jedinec určuje sám, jak tento časový prostor využije. Je jen na jedinci, zda bude relaxovat nebo se bude věnovat „*kulturnímu, tělesnému nebo duševnímu rozvoji*“.⁷³

Podle Pávkové je „*volný čas doba, ve které si každý jedinec může svobodně zvolit, jak jej využije, přináší příjemné zážitky, možnost odpočinku, relaxace, ale i rozvoje osobnosti.*“⁷⁴ Podle Hradečné je definován pojem „*volný čas, jako doba, kdy člověk patří sám sobě, kdy se odpoutáváme od každodenního tlaku a povinnosti.*“⁷⁵

Andragogický slovník charakterizuje volný čas jako zůstatek časového prostoru, „*který nám zůstává po odečtení z 24 hodin po splnění pracovních povinností, péči o rodinu a domácnost a o vlastní fyzické potřeby*“.⁷⁶

⁷³ PALÁN, Zdeněk. 2002. Lidské zdroje. Výkladový slovník. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.

⁷⁴ PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.

⁷⁵ HRADEČNÁ, Marie. Vybrané problémy sociální pedagogiky. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-015-7.

⁷⁶ PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. Andragogický slovník. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.

O volném čase lze hovořit jako o hodnotě, která je lidsky značně oceňována. Z pohledu společenských věd a vědních disciplín, které se zaměřují na lidské hodnoty, a způsob života jedince výklad pojmu volný čas není zde jednoznačný. Z pohledu Sociologické perspektivy se volný čas zaměřuje na profese, sociální pozice nebo nás může vzdělávat. Oproti tomu je u psychologie potlačován zájem o duševní aktivitu v rámci volného času či motivace k činnosti.

Dalším pohledem, zabývajícím se volným časem, je pedagogika a andragogika, která rozlišuje výchovu pro volný čas. Pomáhá při rozhodování či orientaci. V rámci hodnoty můžeme volný čas interpretovat do třech skupin, jež jsou: individuální hodnoty – uspokojování individuálních zájmů a uplatnění jedince, sociální hodnoty – životní styl a prevence sociálně-patologických jevů a vzdělávací hodnoty – osobní rozvoj a prostor pro vzdělávání.⁷⁷

Pro lepší uchopení pojmu se vymezuje volný čas do dvou hlavních směrů: negativní a pozitivní.

- *Volný čas, jako negativní pojem* – doba, která nám zbývá z celkového denního času po odečtení povinné v domácnosti, po studijně nebo pracovním podmíněném čase a po uspokojení fyziologických potřeb.
- *Volný čas, jako pozitivní pojem* – *disponibilní* časový prostor, ve které jedinec nezávisle na jakýchkoli povinnostech svobodně realizuje, co chce a nikdo ho nenutí.⁷⁸

Významným obohacením teorie volného času lze přisuzovat Joffremu Dumazedierovi, který volný čas definuje jako souhrn všech činností (odpočinek, zábava, účast na společenských nebo vzdělávacích akcích), kterých se jedinec věnuje podle vlastní **libovůle**, a to až poté co se vymanil ze svých závazků (práce, rodina). Vymezil základní principy volného času a aktivity jedince rozdělil do čtyř základních kategorií: „*práce, rodinné a sociální závazky a aktivity orientované na sebeuspokojení či seberealizaci*“⁷⁹. Do sféry volného času řadí pouze poslední typ „*aktivity orientované na sebeuspokojení či seberealizaci*.“

⁷⁷ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁷⁸ VÁŽANSKÝ, Mojmír, SMÉKAL, Vladimír. 1995. Základy pedagogiky volného času. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

⁷⁹ DUMAZEDIER, Joffre. 1967. Práce a volný čas. In FRIEDMANN Georges a kol. Sociológia práce. Bratislava: Práca, 1967,

Volný čas také rozlišil do tří základních **funkcí**: odpočinek (uvolnění, zotavení), zábava (rozptýlení) a rozvoj osobnosti (fyzický, sociální a kulturní). Zmíněné funkce jsou vzájemně závislé a navzájem se překrývají.⁸⁰ Prostřednictvím těchto funkcí se jedinec nejen seberealizuje, ale uspokojuje své vlastní potřeby ve svém volném čase plnohodnotně.

Rozčlenění volného času do dalších pěti funkcí jsou podle Janiše a Skopalové následující:

- funkce *zdravotně hygienická* – zahrnutý odpočinek nebo rekreace, kde jedinec je odpoután od povinností,
- funkce *seberealizační* – prostřednictvím různých zájmových aktivit jedinec rozvíjí své schopnosti, dovednosti ale i nadání,
- funkce *formálně výchovná* – jedná se funkci, ve které si jedinec utváří osobnost,
- funkce *společenská* – jde o utváření podmínek, ve kterých se jedinec jednak zdokonaluje, nebo se učí nové věci, ale navazuje i nové kontakty ve společnosti,
- funkce preventivní – čas věnovaný vlastnímu uspokojování, odražení negativních aktivit.⁸¹

Všeobecné přijímané funkce, které má volný čas plnit, jsou podle Hradečné tyto: zábava (uspokojování vlastních potřeb), odpočinek (relaxace, náhrada únavy) a vlastní rozvoj osobního člověka.⁸² Jedná se rozdělení značně omezené, neboť zde nejsou zahrnuty všechny možnosti prožívání volného času.

Podrobnější kategorizaci využívá Vážanský, Smékal, jenž dělí funkce volného času následovně: rekreace (osvěžení, zotavení), kompenzace (odstranění nedostatků, potěšení), edukace (vzdělávání, potřeba, poznání), kontemplace (čas pro sebe), komunikace (kontakt, láska, sociální vztahy), integrace (rituály a tradice), participace (vlastní iniciativa, spolupráce). Volnočasové aktivity ve své rozmanité šíři obecně naplňují potřebu zotavení, rekreace a odpočinku, produktivních činností i sociální

⁸⁰ In ŠERÁK, Michal. *Zájemové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁸¹ JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. *Pedagogika (Grada)*. ISBN 978-80-247-5535-9.

⁸² HRADEČNÁ, Marie. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-015-7.

komunikace. Většina aktivit má multifunkční charakter, neboť nenaplnují pouze jednu potřebu, ale uspokojují značné množství potřeb současně.⁸³

Při shrnutí lze konstatovat, na základě výše uvedeného, že veškerý čas, který má jedinec k dispozici je možné rozčlenit podle činnosti (volný čas odpočinkový, rekreační a zájmový) ve volném čase do jednotlivých kategorií:

- manuální činnosti – kutilství, zahradničení, ruční práce...
- činnosti fyzické – turistika, rybaření, sport...
- společensky formální – společenské zapojení, členství ve spolcích...
- pasivní odpočinek
- kulturně racionální – četba, vzdělávání...
- společenský neformální – restaurace, kluby, rodina...⁸⁴

3.2 Faktory ovlivňující prožívání volný čas

Volný čas lze pokládat za dobu, která na jedince blahodárně působí a prostřednictvím tohoto času se jedinec může svobodně realizovat a věnovat sám sobě. Určitý význam zde hraje postupné dospívání a jeho vyhraňující zájem. Volný čas vychází primárně z faktorů uspokojivého blahobytu, a proto se převážně v podmínkách bohaté společnosti rozvíjí odlišně. Na rozdílnost trávení volného času mají vliv různé ekonomické, sociální nebo politické jevy nebo nejrozličnější kulturní, demografické a jiné faktory, které volný čas mohou značně omezovat v opačném případě podporovat.

Dalším faktorem, který ovlivňuje prožitek volného času, je samotné zaměření činnosti, typu osobnosti, výchovy v rodinném, školním, mimoškolním, nebo společenském a kulturní prostředí, tradice, které také mají významnou roli, dále pak věk, pohlaví, profese, vzdělání a vztah k práci.⁸⁵

Způsob trávení volného času může být ovlivněno různými faktory a ty nejvýznamnější které uvádí Šerák si blíže specifikujeme.

Sociální skupina – tuto skupinu lze pokládat za jednu z důležitých faktorů, neboť značně ovlivňují, jakým způsobem trávíme volný čas. Rodina má zde významné

⁸³ VÁŽANSKÝ, Mojmir, SMÉKAL, Vladimír. 1995. Základy pedagogiky volného času. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

⁸⁴ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁸⁵ Tamtéž

prvenství, neboť určitým způsobem orientuje a ovlivňuje trávení volného času. Skupiny, do nichž každý jedinec je zařazen, mají rozdílné systémy hodnot a normy, které jedince ovlivňují k realizaci různých volnočasových aktivit.

Pohlaví – péče o rodinu, domácnost a starost o děti zabírá ženám daleko více času než mužům, ale i přesto častěji navštěvují divadla, galerie, knihovny nebo se zúčastňují kulturních akcí. Přednost dávají spíše aktivitám emočním před racionálními. Muži ve svém volném čase více preferují sportovní aktivity nebo se sebevzdělávají.

Věk – další z významných faktorů ovlivňující trávení volného času. V dětské věku (předškolním a školní) se uskutečňují prostřednictvím různých organizací volnočasové aktivity, kterých je významně mnoho a nesoucí podíl na těchto aktivitách mají rodiče. V průběhu dospívání je množství naplněných volnočasových aktivit neaktivnější a je spjato s potřebou osamostatnění a vlastního rozhodování o vlastním já. S přibývajícím pracovními a rodinnými povinnostmi následně volnočasové aktivity postupně klesají.

Bydliště – tento faktor je značně ovlivněn sociálními a demografickými změnami a rozdílnost na pólech *město – venkov* je zde značně vnímán. Různorodost volnočasových aktivit převládá u městských obyvatel a jejich prožívání je uskutečňováno v rámci víkendu. Venkovští obyvatelé se věnují převážně činnostem spjaté s obydlem (práce na zahradě, údržba domů, různá kutilská činnost). Na venkově je kultura a ostatní společenské akce na bázi dobročinnosti. Problémem je zde vzdálenost společenských nebo kulturních center, která se nachází pak v menších obcích nabízející např. kina, knihovny, klubovny nebo sportovní hřiště. V rámci volného času preferují sledování televize nebo poslouchají rozhlas. Podstatně širší a pestřejší nabídku volnočasových aktivit je ve větších městech, kde se nabízí více originálních a atraktivních aktivit. Pro městské obyvatel má volný čas významnou hodnotu, oproti obyvatelům vesnice, kde je volný čas chápán za čas nevyužitý s náhradou ho využít něčím užitečným.

Profese – oddělení od domova v rámci pracovního procesu zaměstnance vytvořilo hranici mezi pracovním a osobním časem, ale ne u všech profesí. U pracovníka v zemědělství je místo výkonu práce většinou spjato s místem pobytu a svoje volnočasové aktivity takřka nevyužívají, popřípadě jen zřídka ke kulturnímu životu, aktivnímu sportu nebo rekreacím v přírodním prostředí. U profesí vykonávající převážně namáhavou práci (děláci) se volnočasové aktivity směřují k manuální činnosti, které jsou spíš formou

odpočinku nebo sociálním formálním aktivitám. Jiný přístup k využívání volného času jsou zaměstnanci různých firem, kteří výrazně častěji cestují, vyhledávají sportovní využití nebo se zúčastňují nejrůznějších kulturních aktivit. Při zaměření na osoby podnikající převládá zájem o sebevzdělání v oblasti profese.

Vzdělání – sledování televize nebo zahálení u jedinců s vyšším vzděláním výrazně klesá. U mužů vyššího stupně vzdělání klesá návštěvnost hospodských zařízení a ženy až tak nevyhledávají různé ruční práce. Naopak zde stoupá zájem propojit tento čas např. s četbou, návštěvou divadla, kina, koncerty nebo propojit tento volnočasový prostor k poznávacím výletům. Lidé s vyšším vzděláním jsou více zaměřeni na svůj vlastní všeobecný rozvoj, který vnímají za nutnost, a to z důvodů, že mají potřebu na sobě neustále pracovat a jejich zájmy a potřeby jsou tím pádem košatější.⁸⁶

Závěrem lze konstatovat, že zmíněné faktory, určitým způsobem ovlivňují náš způsob života v prožívání volného času.

⁸⁶ ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

4 PROFIL STATUTÁRNÍHO MĚSTA HAVÍŘOV

V následující čtvrté kapitole se zaměříme na profil statutárního města Havířov, ve kterém bude v rámci empirické části prováděn výzkum zaměřený na zájmové vzdělávání dospělých obyvatel zvoleného města v rámci volnočasových aktivit.

Statutární město Havířov se nachází v Moravskoslezském kraji a v rámci územního členění se řadí do okresu Karviná s počtem obyvatel 72 316. Od roku 1990 se město Havířov stalo nejmladším Statutárním městem v ČR. Statutární město Havířov se nachází na okraji ostravsko-karvinské průmyslové oblasti. V období rozvoje průmyslu v Moravskoslezském kraji na Ostravsku po 2. světové válce bylo nutností zajistit bytové jednotky pro zaměstnance okolních dolů a hutí, a proto bylo na území město Havířov zahájena 1947 výstavba sídlišť. Havířov je městem, kde výskyt průmyslových závodů, podniků i v méně pestré škále odvětví. Charakter města dosud odpovídá účelu, pro který byl založen, neboť v samotném městě výskyt průmyslových závodů, podniků a různých odvětví je daleko menší než v okolních městech (Ostrava). Proto značná část ekonomicky aktivních obyvatel vyjíždí za prací. I přes značnou nezaměstnanost (13,28 %) a nutnost za prací dojíždět do okolních větších měst, si Havířov udržuje pověst města s dostupným a kvalitním bydlením, a to v porovnání s jinými okolními městy v regionu což je zapříčiněno čistým prostředím dobrým rekreačním zázemím.

Samotné město Havířov je rozděleno na 6 katastrálních území: Bludovice, Dolní Datyně, Dolní Suchá, Havířov-město, Prostřední Suchá a výstavba hornických sídlišť v obci Šumbark. Na území města Havířov se nachází dva vodní toky: Sušanka, která protéká okrajem města a řeka Lučina protékající částí města.

V okolí města jsou dvě vodní nádrže Těrlicko a Žermanice, které plní funkci rekreační i turistickou. Od samotného počátku vzniku města se Havířov může pyšnit svou zelení, jenž je dodnes prioritou města. Významnou hodnotou města je jeho přírodní zázemí, které utváří příměstská krajina obrostlá především porosty dřevin, tvořená také loukami, zahrádkami či sady. Se zaměřením dopravu Havířov disponuje rozsáhlou sítí městské hromadné dopravy, která je zapojena do systému Integrované dopravy Moravskoslezského kraje.

Ve městě se nachází také několik cyklotras, které vedou např. od části města k vodní nádrži Těrlicko, nebo od části Šenova do Horních Bludovic. Ve městě je dále několik cyklostezek, které vedou centrem města nebo nabízí cyklistům jeho objížďku. Ve výhledu města je vybudování a rozšíření sítě cyklostezek, které povedou z centra k blízkým vodním nádržím (Těrlické a Žermanické přehradě).

Ohledně školství Statutární město Havířov je zřizovatelem 17 základních škol a 18 mateřských škol a 8 středoškolských zařízení, dále pak dalších zařízení: Církevní středisko volného času sv. Jana Boska a ASTERIX-středisko volného času, 2 základních uměleckých školy: Základní umělecká škola Bohuslava Martinů a Základní umělecká škola Leoše Janáčka a Vysoká škola PRIGO, soukromá vzdělávací instituce, která nabízející možnost studovat ekonomické obory a obory týkající se sociálních služeb.

Havířov se také může pyšnit kulturním domem Radost, jehož součástí je galerie. Tento kulturní dům byl v roce 2003 zapsán jako kulturní památka a nabízí multifunkční sál k pořádání, různých koncertů, konferencí, plesů a dalších kulturních nebo komerčních akcí. Dále pak kulturní dům Petra Bezruče stojí za zmínku. Jeho součástí je velký sál, loutkový sál, výstavní síň, aula, pohybové sály a součástí jsou kanceláře Městského kulturního střediska a příspěvkové organizace města. V Kulturní domě Leoše Janáčka se nachází výstavní síň Viléma Wünscheho, pohybové sály a několik učeben. Pořádají se zde také koncerty v rámci mezinárodního hudebního festivalu. Součástí kulturního domu je Kino Úsvit. V centru města je postaveno multikino Centrum s nabídkou velkého a malého filmového sálu, prostor k výtvarné činnosti, kinokavárna a zábavní klub. Letní kino slouží, kromě promítání filmů, také k uskutečnění různých koncertů nebo hudebních festivalů. Společenský dům je využíván k pořádání společenských akcí, plesů, karnevalů pro děti, večírků, tanečních kurzů, školení a prezentace firem.

Výstavní síň Musaion, která je součástí Muzea Těšínska nabízí výstavy z pohledu na historii, etnografii nebo uměleckou tvorbu. Historie regionu nabízí kulturní památku. Roubenou lidovou stavbu Kotulovou dřevěnku, která patří k nejstarším na Těšínsku, a pro návštěvníky je otevřena sezónně. V galerii Krystal se pořádají výstavy, různé vzdělávací programy, besedy, workshopy pro dospělé, odborné přednášky a výtvarné dílny.

Městské knihovny v Havířově nabízí tituly všech žánrů, dále pak služby s literaturou v polském jazyce či audio knihy. V knihovně se rovněž nachází sály a učebny

pro široké komunitní využití, klub pro mládež K-klub, Eko koutky s ekologickou tematikou z rozličných oborů. Součástí ekologické výchovy jsou přednášky pro dospělé s ekologickou tematikou či besedy ke Dni Země. Rovněž knihovny nabízejí k využití počítače s internetem pro veřejnost. V hlavní knihovně, nacházející se v samotném centru města, je Městské informační centrum zaměřené na poskytování informací návštěvníkům ale i občanům města.

Během posledních let si město vytvořilo stabilní nabídku svých tradičních kulturních akcí, které v rámci možností přizpůsobují změnám hodnot společnosti na základně poptávky po aktivitách nebo službách. Dnes město Havířov na základě poptávky realizuje kulturní projekty v oblasti tzv. masové kultury, a v rámci pořádání těchto celoměstských akcí, nebo festivalů si vytváří pozitivní image města. Další kulturní nabídky přizpůsobuje město struktuře obyvatel. Každoročně se v Havířově pořádá festival Havířovské slavnosti (Hornické slavnosti), realizované v areálu Sportovní haly. V letních měsících město pořádá festival Festiválek (Inkubátor) realizovaný v Letním kině. Zde účinkují a soutěží místní amatérské kapely. Období před velikonočními i vánočními svátky je ve znamení mnoha kulturních akcí především na náměstí v centru města, včetně prodejního jarmarku a připomínek tradičních řemesel a zvyků. Město podporuje širokou škálu kulturních aktivit ve městě, mezi které lze řadit např. muzikálová autorská amatérská tvorba, koncerty základních uměleckých škol a výstavní činnost, společenské aktivity církví, folklorní taneční a hudební soubory.

Ke sportovnímu využití lze navštívit tělocvičny, sportovní haly nebo venkovní hřiště základních a středních škol, fotbalových stadionů a hřišť. Dále pak zřízené tenisové kurty, popřípadě volně dostupné specializované sportoviště, víceúčelová hala nabízející ledovou plochu, squash, bowling, krytý bazén a koupaliště nebo fitness a wellness centra, různá komerčních zařízení, fotbalový areál, který pokrývá všechny věkové kategorie od přípravky do týmu mužů až po tvrdší sport box.

V městě Havířov se nachází empirický Zámek Havířov s parkem, na který se pohlíží jako na nejvýznamnější památku města. V současnosti poskytuje ubytování a restauraci. Další kulturní památkou, nacházející se ve městě, je filiální kostel sv. Anny nebo evangelický kostel a farní kostel sv. Markéty. Moravskoslezský kraj má vysoký rekreační potenciál, ale samotný Havířov má značně omezené krajinně rekreační možnosti a stejně je na tom i v nabídce historických a kulturních atraktivit.

Řadí se mezi města s nízkým rekreačním potenciálem a z těchto důvodů není město vyhledáváno mezi turisty a návštěvníky s porovnáním vyhledávané oblasti Beskyd nacházející se v blízkosti Havířov. ⁸⁷ I přesto všechno výše zmíněné lze konstatovat, že statutární město Havířov je centrem rozmanitých intelektuálních činností se širokou vzdělanostní sférou.

4.1 SWOT analýza města

Je komplexní metoda kvalitativního, hodnocení, kdy faktory rozvoje přidělujeme do 4 skupin: vnitřní faktory – silné (Strengths) a slabé stránky (Weaknesses), a vnější faktory – příležitosti (Opportunities) a hrozby (Threats).

SWOT analýza tabulka č. 3, statutárního města Havířov je zařazena podle současné situace rozvoje města (aktivity a rozvoj podnikání, dopravy, životního prostředí, školství a kvality života ve městě, kultury, volného času a cestovní ruchu a sportu) a je rozdělená podle faktorů, zda je město může přímo ovlivnit nebo ne.

- *silné stránky* – faktory které pozitivně působí a město přímo ovlivňuje,
- *slabé stránky* – faktory, které negativně působí a město přímo ovlivňuje,
- *příležitosti* – faktory které pozitivně působí, vnější prostředí, ve kterém město nemůže přímo ovlivnit, pouze využít,
- *hrozby* – negativně působící faktory, pocházející z vnějšího prostředí. hrozby město nemůže přímo ovlivnit, ale pouze eliminovat jejich dopad.

⁸⁷ Havířov-city.cz, Výroční správa [online]. 2020 [cit. 2022-01-01]. Dostupné z: <https://www.havirov-city.cz/rozvojove-dokumenty/rozvojove-dokumenty/vize-mesta-2020>

Tabulka č. 3 SWOT analýza

SWOT analýza statutárního města Havířov	
<p style="text-align: center;">Silné stránky (Strengths)</p> <p>Zeleň ve městě a jeho okolí, parky Dostupnost v rámci lokalizace ostatních měst Veřejná sportoviště, vodních plochy s využitím Rekreační podmínky v okolí města Soukromá škola (jedna), zdělávání pro všechny věkové kategorie, A3V, dostupné ceny kurzu v rámci dalšího vzdělávání, Střediska volného času, zájmové vzdělávání, nabídka kurzu v centru města Městské kulturní středisko (pestrá nabídka kulturních, volnočasových aktivit, programů, pravidelné akce, kulturní památky, jejich dostupnost, dostatek výstavních síní, široká škála sportovních odvětví</p>	<p style="text-align: center;">Slabé stránky (Weaknesses)</p> <p>Nízká motivace pracovat (dojíždění) ubytovacích zařízení (penziony a hotely) – nízký počet Parkování v centru města, nepropojené cyklostezky Zastaralost školských zařízení a nevyhovující školská hřiště Míra nezaměstnanosti – nepříznivá finanční situace Nedostatek turisticky atraktivních míst Neochota soukromých partnerů podporovat sportovní spolky</p>
<p style="text-align: center;">Příležitosti (Opportunities)</p> <p>Přilákání vzdělanějších obyvatel Moderní technologie v různých institucích (zavedení) Vytváření pracovních míst pro nezaměstnané obyvatele a jejich rozvojem Rozvoj programů spolupráce napříč stupni vzdělávání (MŠ, ZŠ, SŠ, VŠ) Využití zkušeností jiných měst pro realizaci nových kulturních aktivit Zapojení veřejnosti do aktivní účasti na volnočasových aktivitách Zřízení Aquaparku, in-line bruslení Rozvoj městských parků k aktivnímu trávení</p>	<p style="text-align: center;">Hrozby (Threats).</p> <p>Stárnutí obyvatel Odliv obyvatel (především mladých obyvatel) Nedostatek rekvalifikačních nebo vzdělávacích institucí Slabá sociální a finanční situace rodin Rostoucí nezáměr rodičů o oblast dalšího vzdělávání Úbytek mladých, středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných lidí faktory limitující činnost obyvatel ve volném čase</p>

Zdroj: <https://www.havirov-city.cz/o-havirovu>, 2022

Po stránce kulturního rozvoje ve statutárním městě Havířov lze zdůraznit živé kulturní tradice lidového umění a některé dlouhodobé aktivity, které mají široký ohlas a nadregionální význam jako jsou např. Havířovské hornické slavnosti, divadelní přehlídka MINITEATRO, mezinárodní soutěže výstavy erotické a galantní tvorby „*Triennale exlibris a malé grafiky*“ nebo expozice výtvarného umění ve Výstavní síni Viléma Wünscheho, která nabízí i přednáškovou činnost. Obnovu tradice by si jistě zasloužilo velmi proslulé celostátní květinové korzo „*Havířov v květech*“, které město významně proslavilo a návrat k této nevšední události, významně město obohatí.

S městem je účelově spjatá příměstská rekreační oblast, která je spjatá s Těrlickou a Žermanickou přehradou. I přestože se jde o převážně sezonní typ rekreace, pro město

je příměstská rekreace velmi důležitá a zasloužila by si větší zájem z hlediska cestovního ruchu a využití volného času. Vzhledem k urychlenému stárnutí obyvatel Havířov je nutné reagovat (zvýšit podporu a zájem všech vrstev obyvatel) a vytvářet takové podmínky, které povedou ke společenskému styku starší generace. Více občany zapojovat do volnočasových aktivit, celoživotnímu sebevzdělávání a prohlubování zájmů o veřejné dění, neboť město je centrem rozmanitých intelektuálních činností a nabízí širokou sféru vzdělanostní.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 EMPIRICKÝ VÝZKUM

5.1 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Praktická část diplomové práce analyzuje zájmové vzdělávání dospělých ve zvoleném statutárním městě Havířov. Zvolené město je autorkou vybráno na základě toho, že v něm autorka práce má své kořeny s přetrvávajícím zájmem o všeobecné dění v tomto městě s prioritou v oblasti vzdělávání.

Jak již bylo zmíněno v teoretické části zájmové vzdělávání je podmíněno volnému času a na základě toho se kvantitativní výzkum zaměřuje na oblast trávení volného času, kde a jak ho lidé tráví, dále pak na motivaci a bariéry k účasti, nebo zájem o konkrétní zájmové vzdělávací aktivity, odkud získávají informace o těchto aktivitách a zda tyto získané poznatky ze zájmového vzdělávací aktivity v osobním životě, pracovním procesu, nebo k jiným činnostem uplatní.

5.2 Metodika práce

Předkládaná diplomová práce je rozdělena na dvě části:

Teoreticko-metodologická část – Metoda *studia dokumentů* – vypracována na základě metody studia dokumentů. Analytická metoda byla realizována prostřednictvím studia odborné literatury, internetových materiálů zvoleného města a taktéž příprava a realizace kvantitativního výzkumu. V této části diplomové práci byly vymezeny základní pojmy vztahující se k problematice zájmového vzdělávání. Veškerá literatura, z níž bylo čerpáno, je uvedena v seznamu použitých zdrojů.

Aplikační část – Metoda *kvantitativní* – pro zhodnocení postoje obyvatel zvoleného města k zájmovému vzdělávání byla využita metoda dotazníkové šetření – elektronický dotazník, realizovaný prostřednictvím internetového portálu Survio.com. Pro účely předložené diplomové práce byl vypracován dotazník obsahující celkem 15 otázek. Dotazník byl rozeslán prostřednictvím e-mailu pracovníkům statutárního města Havířov, Finančního úřadu Havířov bez ohledu na jejich pracovní

zařazení a prostřednictvím sociální sítě Facebook obyvatelům statutárního města Havířov. Zvolené výzkumné otázky souvisely s dotazníkovým šetřením.

Polostrukturovaný rozhovor k získání doplňujících informací sdělené v kvantitativním průzkumu umožnilo individuální přístup k 4 respondentům, kteří v rámci dotazníku souhlasili s poskytnutím doplňujících otázek, ve kterých měli možnost rozvinout odpovědi k jednotlivým otázkám z dotazníkového šetření.

Metoda statická – získané poznatky byly vyhodnoceny a zpracovány do tabulky a grafů. Získané poznatky byly agregovány a komparovány s teoretickou částí diplomové práce.

5.3 Otázky a hypotézy

Pro potřeby diplomové práce jsou stanovené výzkumné otázky, které budou následně vyhodnoceny. Prostřednictvím těchto dílčích otázek budou sestaveny hypotézy a dle výsledků potvrzeny nebo vyvráceny.

Cíle výzkumného šetření:

- zjistit, zda je ze strany dospělých zájem o zájmové vzdělávání ve volném čase,
- zjistit, kterému zájmovému vzdělávání se dospělí věnují ve volném čase,
- zjistit faktory ovlivňující účast na zájmovém vzdělávání,
- zjistit, zda jsou v zájmovém vzdělávání nějaké překážky,
- zjistit, názor na dostupnost informací a zdroje o možnostech zájmového vzdělávání dospělí,
- zjistit, zda uplatní získané poznatky ze zájmového vzdělávací aktivity v osobním životě, pracovním procesu, nebo k jiným činnostem,

Stanovené hypotézy:

H1: Předpokládám, že účast na zájmových aktivitách je nižší u osob, které jsou nezaměstnané než u osob v pracovním poměru.

H2: Předpokládám, že větší část respondentů získané poznatky ze zájmového vzdělávací aktivity v osobním životě, pracovním procesu, nebo k jiným činnostem uplatní, nebo spíše uplatní.

H2: Předpokládám, že získávání nových poznatků a uspokojování vlastních zájmů nebo potřeb je pro většinu respondentů motivací k účasti na různých vzdělávacích aktivitách.

H3: Předpokládám, že jazykové kurzy převyšují zájem nad ostatními vzdělávacími akcemi.

H4: Předpokládám, že největší bariérou, k účasti na zájmových aktivitách jsou finanční prostředky a volný čas.

H5: Předpokládám, že převládajícím zdrojem informací o zájmových aktivitách jsou známí, přátelé a internet.

6 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Cílem dotazníkového šetření bylo identifikovat a následně analyzovat zájmové vzdělávání dospělých v rámci volnočasových aktivitách ve vybrané regionu. V této kapitole jsou uvedeny a zpracovány výsledky dotazníkového šetření prostřednictvím grafů. Komplexnost dotazníku obsahující 15 otázek otevřených a uzavřených byly formulovány tak, aby jim respondenti především porozuměli, lze je nalézt v příloze č. 1. Celkový počet návštěvníků elektronického dotazníku byl 83 respondentů, z toho jeden byl vyřazen z důvodů nedokončení a polostrukturovaného rozhovoru 4 respondentů, kteří měli možnost rozvinout odpovědi k jednotlivým otázkám z dotazníkového šetření. Dotazník byl rozeslán prostřednictvím e-mailu pracovníkům statutárního města Havířov, Finančního úřadu Havířov bez ohledu na jejich pracovní zařazení a prostřednictvím sociální sítě Facebook obyvatelům statutárního města Havířov.

6.1 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Zvolené otázky v dotazníku č. 12, 13, 14 a 15 charakterizují respondenta z pohledu: pohlaví, věkové kategorie, dosaženého vzdělání, socioekonomického postavení, profesní aktivity a rodinného stavu.

V rámci výzkumného šetření se podílelo na dotazníku celkem 83 respondentů, a to v zastoupení žen (50 respondentů, 60,2 %) a mužů (33 respondentů, 39,2 %). Z výsledků šetření lze konstatovat, že zastoupení žen je výrazně vyšší i přesto (předpokládám), že ženy jsou oproti mužům vytiženější (starost o děti a rodinu).

Věková kategorie zúčastněných respondentů převažujících byla skupina ve věku 36–50 let (29 respondentů, 34,9 %), následně skupina věkově zastoupená od 51–65 let (23 respondentů, 27, %), dále věkově od 26–35 let (18 respondentů, 21,7 %), 18–25 let (7 respondentů, 8,4 %). Lze usuzovat, že právě tato skupina je daleko více motivována k zájmovým činnostem a ke vzdělávání, neboť se jedná z větší části o studenty a nejsou až tak omezováni z pohledu povinností pracovního procesu nebo rodiny. Svou roli hraje dostatek volného času a zaplňování ho zájmovým vzděláváním. 4 respondenti, (4,8 %) ve věku 71 a více a nejméně zastoupenou skupinou, jež vyplnila dotazník (2 respondenti,

2,4 %) byla skupina s věkovým rozmezím 66–70 let. Z výsledků šetření je patrné, že zastoupená skupina, preferující zájmové zdělávání jsou respondenti v produktivním a starším věku. Těmto skupinám lze přisuzovat zájem o zájmové aktivity prostřednictvím odpočinku. Svou rodičovskou výchovu mají již za sebou, a tak po skončení pracovního procesu si svůj volný čas zaplňují dle libosti a to prostřednictvím např. návštěvou knihoven, manuální činnosti, anebo návštěvami kin, výstav, přednášek nebo sportu.

Další dotazníkovým setřením bylo zaměřené na **dosažené vzdělání**, z něhož vyplynulo, že oblast zájmového vzdělávání je nejvíce zastoupena skupina se středoškolským vzděláním zakončené maturitou (33 respondentů, 39,8 %), dále pak skupina lidí, kteří mají vysokovský titul (18 respondentů, 21,7 %) a v těsně potom lidé se vzděláním středním bez maturity – vyučení (17 respondentů, 20,5 %). Vyšší odborné vzdělání (11 respondentů, 13,3 %) a se základním vzděláním (3 respondenti, 3,6 % a 1 respondent (1,2 %) uvedl jiné. Lze tedy na základě vyhodnocení konstatovat, že čím vyšší vzdělání tím častěji se účastní vzdělávacích aktivit, neboť u této skupiny stoupá potřeba informovanosti, a je zde větší předpoklad určitého rozhledu a vyšší aktivity k zapojení se do dalšího vzdělávání.

Následné dotázání bylo zaměřené na **socioekonomické postavení**, kde dle zjištění vzešlo, že účast na zájmových aktivitách je nejvíce zastoupena skupina v pracovním procesu, tedy zaměstnaných (38 respondentů, 45,8 %), OSVČ – podnikatelé (24 respondentů, 28,9 %), dále skupina v kategorií jiná – důchodce, rentiér (9 respondentů, 10,8 %), 6 respondentu (7,2 %) označilo, že jsou studenti a jeden respondent (1,2 %) na mateřské dovolené. Dle zjištění dotazníku, a z vlastního úsudku lze konstatovat, že skupina lidí řazená v pracovním procesu nebo OSVČ více preferují účast na zájmovém vzdělávání, a to z důvodů vlastní potřeby s cílem získat nové znalosti a tyto nabyté zkušenosti v rámci vzdělávání dále uplatňovat. Za pozornost zde stojí skupina důchodců, i přestože se jedná jen o nepatrnou skupinu. Zájmové vzdělávání a účast na různých aktivitách jsou pro tyto vrstevníky uskutečňovány prostřednictvím kurzu a přednášek v rámci U3V, zájmových institucích.

Z pohledu **rodinného stavu**, lze usuzovat, že nejvíce je zastoupena k účasti na zájmovém vzdělávání skupina ve svazku manželském (28 respondentů, 33,7 %), a lidé rozvedení (24 respondentů, 28,9 %). 14 respondentů (16,9 %) jsou ve statusu svobodném, 11 respondentů (13,3 %) v partnerském vztahu a nejméně zastoupená skupina je skupina

ovdovělý (6 respondentů 7,2 %). Lidé ve svazku manželském i přesto, že svůj volný čas musí dělit mezi rodinu a vlastní zájem je na základě vyhodnocení dotazníku zájmové vzdělání vyhledávanou aktivitou. Právě tato skupina se společně se svodnými lidmi řadí mezi nejnavštěvovanější účastníky zájmového vzdělávání, neboť si zde mohou uspokojovat své zájmy a prostřednictvím těchto zájmu dále získané poznatky uplatňovat např. v pracovním procesu. Ovdovělá skupina dle vlastního úsudku zájmové vzdělávání, až tak nevyhledává. Přisuzovat to lze tomu, že ztrátou partnera si kompenzují své potřeby ve své vlastní rodině a až odezní smutek, zapojují se do zájmových aktivit spojené s rodinou.

Následující tabulka č. 4 poskytuje komplexní sociodemografické znaky a sociální postavení respondentů v rámci dotazníkového šetření.

Tabulka č. 4 Komplexní údaje respondentů

Pohlaví respondenta	Absolutní četnost	Relativní četnost
Žena	50	60,2 %
Muž	33	39,8 %
Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost
18-25 let	7	8,4 %
26-35 let	18	21,7 %
36-50 let	29	34,9 %
51-65 let	23	27,7 %
66-70 let	2	2,4 %
71 a více	4	4,8 %
Vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní	3	3,6 %
Výuční list	17	20,5 %
Středoškolské	33	29,8 %
Vyšší odborné	11	13,3 %
Vysokoškolské	18	21 %
Jiné	1	1,2 %
Pracovní aktivita	Absolutní četnost	Relativní četnost
Zaměstnaná/a	38	45,8 %
Nezaměstnaná/ý	5	6,0 %
Student	6	7,2 %
OSVČ	24	28,9 %
Mateřská dovolená	1	1,2 %
Jiné	9	10,8 %
Rodinný stav	Absolutní četnost	Relativní četnost
Svobodná/ý	14	16,9 %
Vdaná/ý	28	33,7 %
Partnerský vztah	11	13,3 %
Rozvedený/á	24	28,9 %
Vdovec/vdova	6	7,2 %

Zdroj: Vlastní zpracování 2022

Následující tabulka č. 5 poskytuje komplexní sociodemografické znaky a sociální postavení respondentů v rámci polostrukturovaného rozhovoru k získání doplňujících informací k dotazníkovému šetření. Kvantitativního průzkumu se zúčastnili čtyři respondenti.

Tabulka č. 5 Komplexní údaje respondentů polostrukturovaného rozhovoru

Respondenti	Věk	Pracovní aktivita	Dosažené vzdělání	Rodinný stav
Michaela	29	zaměstnaná	Vyšší odborné	svobodná
Daniel	45	OSVČ	Vyučený	ženatý
Soňa	66	důchodce	Vyučená	vdova
Karel	38	zaměstnaný	Střední	rozvedený

Zdroj: Vlastní zpracování 2022

Otázka č. 1 Zájmové vzdělávání dospělých je pojem, pod kterým si představují?

Zvolenou otázkou bylo zjistit, co pro respondenty představuje tento typ vzdělávání dospělých. Otázka byla zvolená formou otevřenou, ve které se respondenti mohli vyjádřit vlastními slovy. Rozmanitost odpovědí byla následující: *„aktivita ve volném čase, školení, učení cizích jazyků, dozvědět se něco nového, dobrovolné získávání dalších informací, další získání vzdělání, zdokonalování, vzdělávání ve volném čase, zájmy lidí na vzdělávání ve volném čase, zaplnění volného času, vzdělávání v oboru o který se zajímám mimo svou profesi, vzdělávání dle osobních zájmů, setkávání se s informacemi z oblasti která mě zajímá, další nepovinné vzdělávání, zkvalitnění volného času, nějaké vzdělávání ve volném čase, určitý druh vzdělávání, aktivita spojená s dobrovolností a zájmem, zkvalitnění svého volného času prostřednictvím jakéhokoliv nabízeného vzdělávacího kurzu, vzdělávání tzv. ve volném čase, rozvoj zájmu, určitá forma vzdělávání v dospělosti, zdokonalování se v určitém zájmu v nejlepších letech, kurzy, besedy a přednášky, forma kurzů, možno i o víkendových a doplňkových programem, volnočasové aktivity, rozšíření si obzoru v rámci kurzu, zvýšení kvalifikace, rozvoj koníčku, osobní rozvoj, osobní růst, prevence před stařeckou demencí“.* Z uvedeného vyjádření lze konstatovat, že respondenti jsou si vědomi významu

vzdělávání dospělých v rámci zájmového vzdělávání. Uvedené výsledky mají pro autorku pouze informační charakter.

Otázka č. 2 Uved'te, čím se podle Vás zájmové vzdělávání dospělých vyznačuje nejvíce.

Druhá otázka zjišťovala názor, čím se zájmové vzdělávání dospělých vyznačuje nejvíce, přičemž bylo možné vybrat z více odpovědí. Na základě uvedených výsledů znárodněných v grafu č. 2 lze konstatovat, že zájmové vzdělávání se vyznačuje typem převládajícím dobrovolností, kde tuto možnost volby zvolilo 42 respondentů (50,6 %) a potřebami 36 respondentů (43,4 %). Dále pak zájmem 33 respondentů (39,8 %), v zastoupení 27 respondentů (32,5 %) volným časem a 23 respondentů (27,7 %). Jeden respondent (1,2 %) zvolil možnost volby jiné, kde uvedl „nevědět co s časem“.

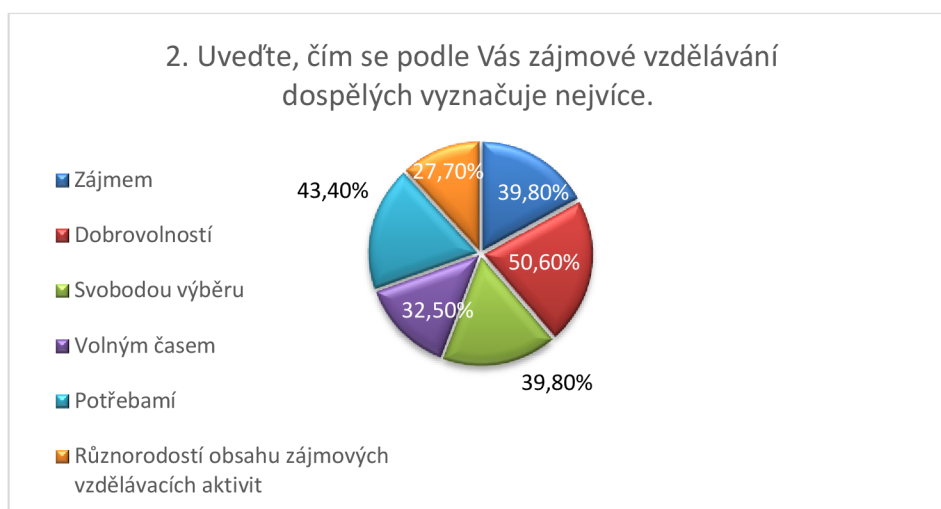
„No určitě tím, že když se chci něčeho zúčastnit, tak to z vlastní vůle a dobrovolně. Ono takové ty aktivity z povinnosti nic moc nepřinesou“ ...vzpomínám si na aktivity na střední škole, byly z donucení...raději nevzpomínat (Michaela)

„řekla bych, že tam musí být taková ta chuť někam chodit..., takže zájem, a hlavně v mém věku dobrovolnosti“ ... (Soňa)

„řekl bych, že všechny varianty mají něco do sebe...musí být zájem, bez toho to nejde, nesmí být člověk nucen, protože to u mě nezabírá, ten výběr je také důležitý, protože mě to musí bavit, no potřeby ty také, protože člověk by se měl pro vnitřní pocit něco dělat...“ (Daniel)

...“volný čas a potřeby...i když ho není nazbyt, ale jsou oblasti, kde má člověk mezery, a tak by si je měl doplnit“ ... (Karel)

Graf č. 1 Znaky zájmové vzdělávání dospělých

Zdroj: Vlastní zpracování 2022

Otázka č. 3 Dle vašeho názoru, účast na zájmovém vzdělávání přispívá k:

Třetí otázka zjišťovala názor, k čemu zájmové vzdělávání přispívá, přičemž bylo možné vybrat z více odpovědí. Z analýzy odpovědí vyplývá, že v rámci zájmových vzdělávacích aktivitách si lidé uspokojují vlastní zájmy a potřeby (50 respondentů, 60,2 %) a 45 respondentů (54,2 %) rozvíjí vlastní osobnost a vzdělání. 34 respondentů (41 %) prostřednictvím vzdělávání naplňují svůj volný čas kvalitním způsobem a využívají ho k vlastnímu prospěchu. 22 respondentů (26,5 %) a 20 respondentů (24,1 %) uvedlo, že tyto aktivity vedou k prohlubování nových znalostí, poznatku a vědomostí z možnosti využití na trhu práce. Z uvedených odpovědí lze usoudit, že zájmové vzdělání dospělých a jeho postavení ve společnosti si po uspokojování vlastních potřeb upevňuje i pozici na trhu práce a vzdělávání.

„...díky tomu že se zdokonaluji v cizích jazycích tak v práci nemusím googlovat a překládat si dokumenty, a hlavně se jakž takž domluvím s klienty. Mám z toho svůj vlastní dobrý vnitřní pocit.“ (Michaela)

„Jednak sociální kontakt..., jako důchodkyně většinu času sedím doma... a mám z toho takový ten pocit, že i když jsem stará, tak dělám něco, co mohu užítkovat a posiluje to paměť“ ... (Soňa)

...“považuji se za aktivního člověka...a vedu k tomu i své děti... takže když je možnost se nějak odreagovat, prostřednictvím jakékoliv aktivity a do toho zapojit děti, je to super využití času“...(Daniel)

„jsem rozvedený, a když nemám pracovní povinnosti a děti v péči, tak zabíjím ten svůj volný čas něčím, co mě zajímá, co potřebuji a pro sebe“...(Karel)

Graf č. 2 Účast na zájmovém vzdělávání

Zdroj: Vlastní zpracování 2022

Otázka č. 4 Získané poznatky ze zájmového vzdělávací aktivity v osobním životě, pracovním procesu, nebo k jiným činnostem uplatníte?

Účelem této otázky bylo zjistit, zda poznatky získané prostřednictvím zájmových vzdělávacích aktivit uplatní respondenti v osobním životě, pracovním procesu, nebo k jiným činnostem. Jak je patrné z grafu č. 3, nejvíce 30 respondentů (36,6 %) přiklonilo k odpovědi „ano“, a domnívají se, že tyto získané poznatky uplatní v osobním životě, pracovním procesu nebo k jiným činnostem. Druhou největší zastoupenou skupinou 27 respondentů (32,9 %), kteří odpověděli „spíše ano“. 17 respondentů (20,7 %) se spíše nedomnívají, že získané poznatky uplatní v osobním životě, pracovním procesu, nebo k jiným činnostem. Nejmenší skupina zastoupená 8 respondentů (9,8 %) odpověděla ne. Z analýzy odpovědí vyplývá, že zájmového vzdělávání dospělých se podílí na kultivaci osobnosti a rozvoji osobnosti, a tak je důležité na tento typ vzdělávání klást větší důraz.

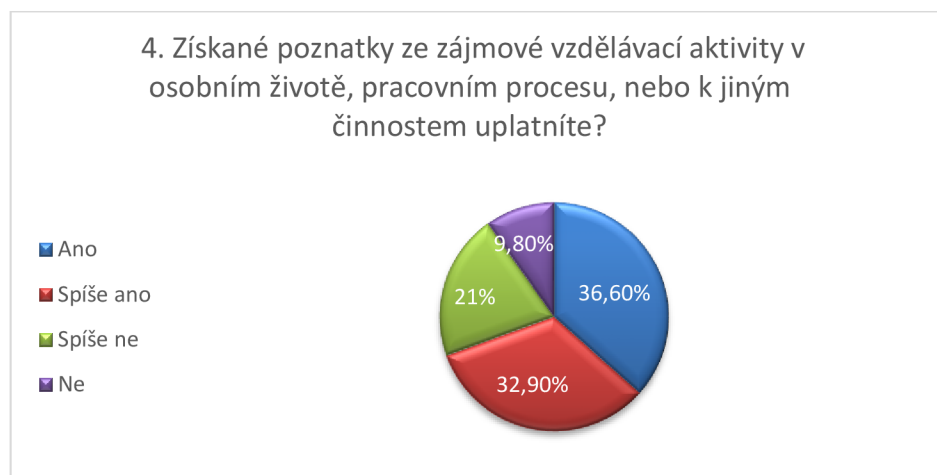
“...určitě uplatním ty jazykové kurzy, kterých se zúčastňuji, a to nejen v práci, ale i v zahraničí... (Michaela)

„jojo, to určitě, konečně se budu cítit líp, když budu s "mladějma" v Německu a z části budu rozumět okolí... až začne vnuk mluvit, tak to bude taková další přidaná hodnota...no a chodím do kurzu šití, tak to také uplatním... (Soňa)

...jen v běžném životě, zatím... (Daniel)

„určitě, jednak doma a v zahraničí uplatním jazyky..., v práci to ani ne... (Karel)

Graf č. 3 Poznátka ze zájmové vzdělávací aktivity

Zdroj: Vlastní zpracování 2022

Otázka č. 5, Kterým typům v rámci zájmové vzdělávací aktivity se nejvíce aktivně věnujete?

Pátá otázka se zaměřovala na preferovaný typ vzdělávací aktivity, které se nejvíce věnují v rámci zájmového vzdělávání, přičemž bylo možné vybrat z více odpovědí. Z odpovědí na otázku týkající se preference zájmového vzdělávání je zřejmé, že respondenti nejvíce preferují jazykové kurzy. Dospělí se vzdělávají zejména proto, že jsou motivováni např. lepší uplatnění na pracovním, cestování, četba knih v originálním jazyce, porozumění textu cizojazyčných textů. Pro seniory ve vyšším věku je výuka cizích jazyků spolehlivým prostředkem proti skleróze (31 respondentů, 37,3 %), dále pak kulturním a estetickým aktivitám zahrnující návštěva kin, divadla, koncertů, besed, přednášek (25 respondentů, 30,1 %). Další preferujícím typem byl zvolen sport

zahrnující kolektivní hry, fitness, cyklistika, sportovní tanec (15 respondentů, 18,1 %) a manuální činnost se zaměřením na vzdělávání např. šití pletení (14 respondentů, 16,9 %), 11 respondentů (13,3 %) dává přednost moderní vědě a technice a stejné zastoupení mají aktivity orientované k duchovnímu životu (13,3 %). Zdravotní výchově zahrnující zdravý životní styl, první pomoc nebo zdravotní vědu se věnuje 7 respondentů (8,4 %) a v rámci environmentální výchovy je tento typ vzdělávání zastoupen 6 respondenty (7,2 %), Motosport a vaření bylo zvoleno v rámci možnosti zvolení jiné možnosti. (3 respondenti, 3,6 %) a stejné zastoupení jsou respondenti, kteří se žádnému typu zájmového vzdělání nevěnují.

„pracuji na úřadě a i přesto, že je zde možnost se prostřednictvím e-learningových jazykových kurzů zdokonalovat, není to ono. Při mé práci se nevyhnu práci s lidmi, kteří český jazyk neovládají. No abych se necítila divně, snažím se prostřednictvím jazykových kurzů vzdělávat. Navštěvuji kurz angličtiny, je to takové jiné..., je nás tam osm, různě věkově a lektor je rodilí mluvčí, student vysoké školy..., takový pohodář..., přestože že jsem někdy naprosto z práce "vyštvavená", ten sociální kontakt a způsob výuky si neodpustím... (Michaela).

„...mám dvě děti., které navštěvuji ZŠ s rozšířenou výukou jazyku, a připadám si dost hloupě, když chtějí třeba vyzkoušet ze slovíček...umím pár základních slovíček, a to je vše, a výslovnost je do nebe volající..., pořád se ptám děti, když něco hledám na internetu, nebo jsme s rodinou na dovolené...tak abych se necítil méněcenně, začal jsem na doporučení souseda, který též pokulhává v jazycích navštěvovat kurz. (Daniel).

„potřebuji se domluvit, aspoň trochu, protože mám dceru, která žije v Německu. Jsem odchována ruštinou a na "základce" mi šla...ještě si toho hodně pamatuji, ale neuplatním ji v Německu..., když jsem u mladých, tak bez doprovodu se nehnu...tak jsem s Anežkou, to je kamarádka, začaly chodit na němčinu...sama bych asi nešla...no a navštěvuji taky kurz šití, to je spíš doplnění, protože umím šít. Rodina mi koupila šicí stroj a ten je elektrický, takový moderní a má hrozně moc možnosti ... já doposud šila na takovém šlapacím... tak abych mohla šít... (Soňa).

S přítelkyní cestujeme hodně do Švýcarska a ta bariéra jazyková mě dost hendikepuje..., ona i já se domluví anglicky, ale je to k ničemu, protože tam kam jezdíme (Ženevské jezero, Lac Léman) preferují francouzštinu...také jezdíme na kole...tady

ve městě je cyklostezka tak je to super si v rámci možnosti odreagovat a pro své zdraví něco udělat... (Karel)

Graf č. 4 Typ zájmové vzdělávací aktivity

Zdroj: Vlastní zpracování 2022

Otázka č. 6 Uved'te bariéry, které vnímáte pro účast na zájmovém vzdělávání.

Šestá otázka se zaměřovala na zjištění bariér, které vnímají pro účast na zájmovém vzdělávání, přičemž bylo možné vybrat z více odpovědí. Z analýzy odpovědí zaznamenaných v grafu č. 5 vyplývá, že zde hrají hlavní roli dva faktory. Nedostatek volného času, který je, pro většinu vzácností, označilo 29 respondentů (35,4 %) a ve stejném zastoupení také finanční prostředky. K zamyšlení je zde otázka, zda jsou ochotní investovat do vzdělávacích aktivit anebo své finanční prostředky raději zhodnotí jinde. Dále pak časová náročnost (22 respondentů, 26,8 %). Další označenou bariérou je nedostatečná informovanost o zájmových aktivitách (18 respondentů, 22 %), lenost se aktivně zapojovat, což je bariéra nejen ve vzdělávání, ale i u jiných činností (10 respondentů, 12,2 %). 7 respondentů (8,5 %) uvedlo zdravotní důvody. Nejméně zastoupené skupiny jsou 4 respondenti (4,9 %) kteří uvedli, že o aktivity nejeví zájem a 3 respondenti (3,7 %) využili možnost uvést bariéru vlastními slovy, kde důvod momentální bariéry je celosvětová epidemie COVID 19.

„v mém případě spatřuji za největší bariéru volný čas..., mnohdy si беру práci sebou domů, a to se dost odráží k zapojení do dalších aktivit... a navíc to všechno musím skloubit o starost mé babičky“(Michaela)

„Bariéra? Někdy už zlobí do zdravíčko, už to není to, co bývalo. Dřív jsem jezdila s kamarádkami po různých výletech, takové ty poznávací, z těch jsem si vždy přivezla dobý pocit..., oživila jsem si paměť i někdy zavzpomínala..., ale dnes už jenom ten kurz šití...ten je kousek, od mého bydliště... “ (Soňa)

„Dělám na tři směny, takový ten kolotoč...tak se stane, že se nemohu dostavit na kurz, a to potom není dobré...a také co si budeme povídat, ono všechno něco stojí..., a když se dva chtějí zdokonalovat, tak to je potom vidět na výdajích...(Karel)

„...lenost, to bude asi to nejvýstižnější...tak nějak kromě toho co již jsem zmínil, nevyhledávám...“(Karel)

Graf č. 5 Bariéry pro účast na zájmovém vzdělání

Zdroj: Vlastní zpracování 2022

Otázka č. 7 Motivace, která Vás vede k účasti na zájmovém vzdělávání.

Účelem této otázky bylo zjistit, co nejvíce respondenty motivuje k účasti na vzdělávacích aktivitách, přičemž bylo možné vybrat z více odpovědí. U této otázky respondenti mohli zvolit více odpovědi a označit odpověď „jiné“. Tuto možnost vyjádření využilo 2,4 % tedy 2 respondenti, kde uvedli, že buď nemají žádnou motivaci, anebo motivaci je jim rodina. Jak je dále patrné z níže udaného grafu č. 6 nejvíce se respondenti přiklání k uspokojování vlastních zájmů a potřeb (48 respondentů, 54,2 %) a motivaci směřující k získávání nových poznatků a vědomostí (36 respondentů, 43,4 %). Společenský kontakt a seberealizace a kultivace motivuje celkem 44 respondentů (53 %). Motivaci v rámci naplnění volného času zvolilo 19 respondentů (22,9 %) a získávání nových poznatků pro profesní růst zvolilo 16 respondentů (19,5 %). Dále pak v menším zastoupení respondenti uváděli aktivní relaxaci (10 respondentů, 12 %).

„To že se mohu prostřednictvím zájmového vzdělávání zdokonalovat v cizích jazycích je dost silná motivace, protože získané vědomosti uplatním v pracovním procesu a prostřednictvím kurzu poznám nové kontakty“ (Michaela)

"Jednak je to, že mě rodina podporuje, ať chodím někam, já si tak nepřipadám stará... takže motivaci je rodina, která mě v aktivitách podporuje při všech aktivitách... Dcera, když přijede z německá, tak spolu probíráme, mé pokroky získané v kurzu německého jazyka a mě to tak blahodárně uspokojujeme a motivuje a tím i efektivně zaplním svůj volný čas, který jako důchodkyně mám dostatek." (Soňa)

„určitě rodina, ta mě podporuje a předpokládá, že nabyté vědomosti uplatním doma... a navíc získám pocit, že něco pro sebe dělám a myslím, že to co se navíc naučím, to jen k mému prospěchu“ (Daniel)

...díky účasti na kurzu jsme s přítelkyni poznali vrstevníky, kteří také rádi cestují... a vlastně, mají podobné zájmy... když se naskytne volný čas, tak společně udržujeme kondičku na kole.

Graf č. 6 Motivace k účasti na zájmovém vzdělávání

Zdroj: Vlastní zpracování 2022

Otázka č. 8 Z jaké oblasti volnočasových nebo zájmových aktivit byste chtěl/a získat nové poznatky?

Zvolenou otázku bylo zjistit, oblast volnočasových nebo zájmových aktivit, kde podle názorů respondentů by chtěli získat vědomosti anebo nové poznatky. Otázka byla zvolená formou otevřenou stejně jako otázka č. 1, kde se respondenti mohli vyjádřit vlastními slovy. Rozmanitost odpovědí byla následující: „*umělecká činnost, keramický kroužek, cvičení – jóga, trénování boxu, zdraví, masérství 2x, kultur, historie, jazykové kurzy 3x, myslivectví, pěstování okrasných rostlin, holubářství, duchovenství, psychologie, vyšetřovací metody a techniky, orientační tanec, astrologie, lidovým tradicím prostřednictvím kurzu, ornitologii, cestování, meditaci, hra na flétnu, sadařství, výklad karet, malování, kynologie 2x, francouzské kuchyni, PC, parašutismu, ruční práce, historií, zdravé stravování, lednímu hokeji, etologii, elektromobilitě, informatice atd.*“ Na základě uvedených oblastí lze konstatovat, že se respondenti chtějí dále vzdělávat v rozvětvených oblastech. Lze tedy usuzovat, že ze strany respondentů význam zájmové vzdělávání dospělých je zcela významný, neboť plní funkci, která pozitivně přezpívá k uspokojování individuálních zájmů nebo potřeb.

... „*nějaký dovednostní kroužek, třeba výroba šperků z korálků, perliček + další techniky, anebo nějaké přednášky zaměřené na psychologii, to by mě hodně zajímalo, a navíc bych to mohla využít v pracovním procesu*“ ... (Michaela)

... "zájem by byl o takové ty ruční techniky výroby z papíru, to by se mi hodil, když budu cosi chtít vytvořit pro vnuka anebo malování na hedvábí, batikování, to by se asi také líbilo... tkaní, vyšívání, pletení, šití... já bych toho chtěla a navíc, to bych musela ještě někomu říct, sama bych asi nešla..., myslím, že jsem zručně ještě pořád manuální, tak uvidím" ... (Soňa)

„Jsem vyučený tesař a hodně pracuji se dřevem, a tak v mezičase dělám nábytek...koukal jsem na nové technologie, tak asi kdybych našel nějaký takový spolek, kde bych získal nové informace, které bych mohl využít v práci, tak bych asi neváhal“ ... (Daniel)

„jako malý jsem byl dost často na prázdninách u dědy, který chytal ryby a byl v nějakém tom rybářském spolku..., zůstalo mi po něm veškeré vybavení... dodnes chodím na místa, kde si vybavuji ten klid strávený u řeky“ ... (Karel)

Otázka č. 9 Navštěvované instituce zájmového vzdělávací aktivity jsou:

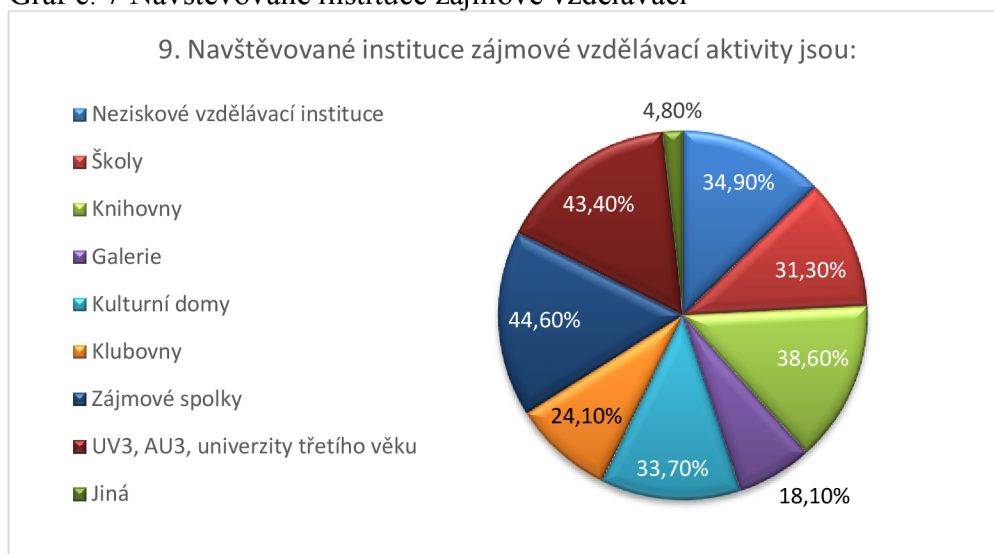
Zjištěním této otázky bylo, které instituce v rámci vzdělávací aktivity jsou u respondentů preferované a jsou znázorněny v následujícím grafu č. 7. U této otázky opět respondenti mohli zvolit více odpovědí a označit odpověď „jiné“. Tuto možnost vyjádření využilo 4,8 % tedy 4 respondenti, kde uvedli sportovní kluby, tělocvičny, samostudium a známi. Jak dále vyplývá z analýzy návštěvnosti institucí, nejnavštěvovanější jsou zájmové spolky, kde se z obecního hlediska lidé sdružují a předávají si informace (37 respondentů, 44,6 %) a následně akademie a univerzity třetího věku, kde se realizují zábavné vzdělávací pořady pro aktivní seniory (36 respondentů, 43,4 %) a knihovny (32 respondentů, 38,6 %), neziskové organizace, které slouží k uspokojování potřeb občanů prostřednictvím podpory zájmových činností, např. řemeslnými aktivitami, v zastoupení 29 respondentu (34,9 %) a dále pak kulturní a společenské domy (28 respondentů, 33,7 %), školy (26 respondentů, 31,3 %). Nejméně navštěvované jsou galerie (15 respondentů, 18,1 %).

„Kurz výuky cizího jazyka probíhá v městském kulturním středisku a občas navštěvuji knihovnu, a občas sportovní halu, kde je fitcentrum. (Michaela)

„Navštěvuji městském kulturním středisku, tak probíhají výuka jazyků a kurs šiti“ a také jsem chodila do kina, kde jednou týdně pro důchodce bylo promítání za polovinu ceny... (Soňa)

„Dřív jsem navštěvoval, když jsem nebyl ženatý zájmový spolek Heron Racing Team, to jsou závody motocyklů, ale manželka mi to zadržela...tak teď už jen takovéto středisko, kde jsou kurzy jazyků“, a knihovnu, mám rád historické knihy (Daniel)

Graf č. 7 Navštěvované instituce zájmové vzdělávací

Zdroj: Vlastní zpracování 2022

Otázka č. 10 Informace o nabídkách zájmových aktivit se dovídám prostřednictvím:

U této otázky respondenti mohli zvolit více odpovědi a označit odpověď „jiné“. Tuto možnost nevyužil žádný respondent. Cílem této otázky bylo zjistit, jak se respondenti nejčastěji dovídají o nabídkách zájmových aktivit. Z analýzy odpovědi zaznamenané v grafu č. 7 vyplývá, že prvenství o informovanosti o zájmových aktivitách jsou přátelé a známi (55 respondentů, 66,3 %) a s nepatrným nižším počtem označili internetové stránky (53 respondentů, 63,9 %). Facebook (29 respondentů, 34,9 %) a informace získané různě nebo náhodně mají zde také vysoké zastoupení (26 respondentů, 31,3 %). 13 respondentů (15,7 %) se dovídá informace prostřednictvím letáků, plakátů anebo jiné reklamy. Na základě výsledků lze konstatovat, že získané informace od přátel a známých hrají významnou roli ve výběru, neboť v rámci

doporučení si případní návštěvníci vytypované vzdělávací akce v rámci jejich hodnocení a referencí může pozitivně ovlivnit zájem.

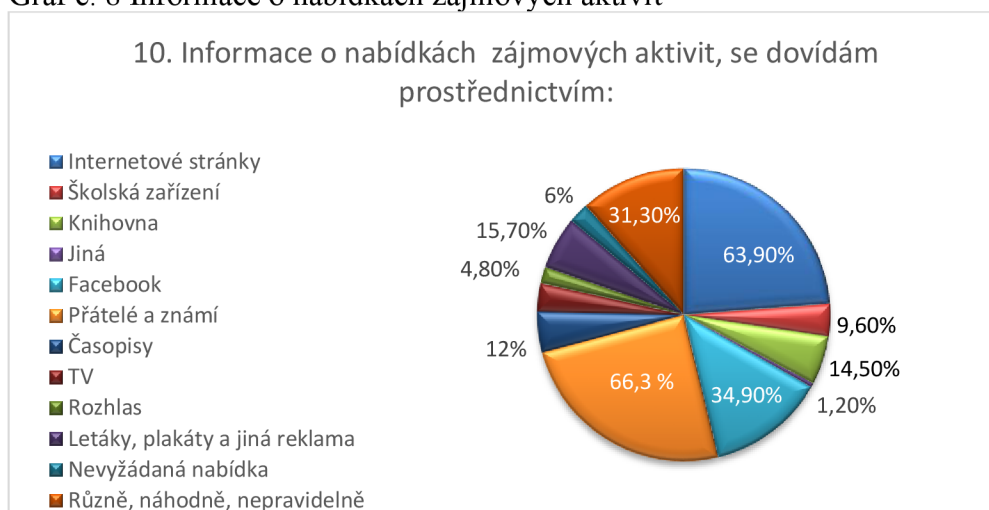
„Téměř všechno si vyhledávám na internetu, je to značně pohodlné, neboť to mohu vyhledat odkudkoliv... v případě jakékoliv změny, jsou tyto informace aktuální, což je ideální...také o nějaké nové aktivitě mě referují přátelé... (Michaela)

Jsem starší člověk, a tak když je něco zajímavého, tak to se mi donese k uším od známých nebo rodiny a navíc, já nemám internet ani ten mobil, co v něm se da vyhledat všechno...mě to tak vyhovuje, jsou to takové ty informace, kdy už si někdo prošel nějakým tím kurzem, tak tom podá nejen to pozitivní, ale i ten negativ...občas se dostane do ruky takový ten karvinský a havířovský deník, tak tam také jsou informace...no a když chodím okolo kina Centrum, tak tam je informační středisko, tak jsou také vylepené různé ty kurzy. (Soňa)

„Jednoznačně internet, Facebook, jsem pohodlný a tam najdu všechno“..., (Daniel)

„Od mé přítelkyně, nějak toto přenechávám jí, stejně tak vyhledala ten kurz francouzštiny a mám to i s referencí“ (Karel)

Graf č. 8 Informace o nabídkách zájmových aktivit

Zdroj: Vlastní zpracování 2022

7 INTERPRETACE A DISKUSE VÝSLEDKŮ

Hlavním cílem této diplomové práce bylo identifikovat a následně analyzovat zájmové vzdělávání dospělých v rámci volnočasových aktivitách ve vybrané regionu s výstupem zjištění míry zájmu o tento typ vzdělávání dospělých osob. Výsledky z dotazníkového šetření byly vyhodnoceny a zjištění skutečnosti je následovné.

Analýza výzkumného šetření ukázala, že se v rámci výzkumu na dotazníku podílelo celkem 83 respondentů, a to v zastoupení více žen než mužů, i přesto, že ženy jsou oproti mužům vytiženější (převažující starost o děti a rodinu). Nejvíce zastoupená věková kategorie zúčastněných byla skupina ve věku 36–50 let, respondenti v produktivním a starším věku. Z pohledu dosaženého vzdělání byla nejvíce zastoupená skupina se středoškolským vzděláním zakončené maturitou a z pohledu socioekonomického postavení skupina v pracovním procesu, tedy zaměstnaní a následně skupina respondentů ve svazku manželském. Z uvedených poznatků dále vyplynulo, že si respondenti značně uvědomují význam vzdělávání dospělých v rámci zájmového vzdělávání, a že tyto aktivity se konají na bázi dobrovolnosti a k vlastním potřebám. Prostřednictvím těchto zájmových vzdělávacích aktivitách si uspokojují vlastní zájmy a potřeby, rozvíjí vlastní osobnost a vzdělání. Získané poznatky uplatní v osobním životě, pracovním procesu nebo k jiným činnostem. Preferovaný typ, kterému se nejvíce věnují v rámci zájmového vzdělávání, byly zvolené jazykové kurzy a dále pak kulturní a estetické aktivity zahrnující návštěvu kin, divadla, koncertů, besed nebo přednášek. Ohledně zjištění bariér, které vnímají respondenti pro účast na zájmovém vzdělávání, označili především nedostatek volného času, který je pro většinu vzácností a ve stejném zastoupení finanční prostředky. Ohledně motivace k účasti na zájmovém vzdělávání je uspokojování vlastních zájmů a potřeb, získávání novým poznatkům a vědomostí nebo potřeba společenského kontaktu. Svě vědomosti, anebo nové poznatky chtějí rozvíjet v rozvětvených oblastech, neboť jsou si vědomí významu zájmové vzdělávání dospělých a jeho funkci, která pozitivně přispívá k uspokojování individuálních zájmů nebo potřeb prostřednictvím zájmových spolku, kde se z obecního hlediska lidé sdružují a předávají si navzájem informace. Závěrem pak informovanost o zájmových aktivitách se dovídají od přátel a známých anebo z internetových stránek, sociálních sítí nebo různě.

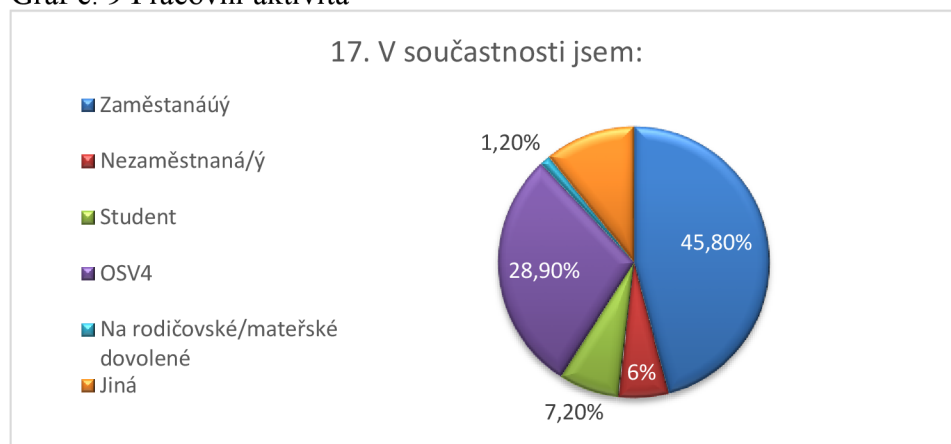
Cílem výzkumného šetření této diplomové práce bylo zjistit, zda je ze strany dospělých zájem o zájmovému vzdělávání ve volném čase, kterému zájmovému vzdělávání se dospělí věnují ve volném čase, zjistit faktory ovlivňující účast na zájmovém vzdělávání a zda jsou v zájmovém vzdělávání nějaké překážky, dále pak názor na dostupnost informací a zdroje o možnostech zájmového vzdělávání dospělí.

Při testování hypotéz byla zjištěna následující skutečnost:

H1: Předpokládám, že účast na zájmových aktivitách je nižší u osob, které jsou nezaměstnané než u osob v pracovním poměru.

Z analýzy dotazníkového šetření zaznamenané v grafu č. 9 vyplynulo, že skupina zaměstnaných lidí se aktivně podílí na zájmových aktivitách a vzdělání (45,8 %) a skupina nezaměstnaných lidí (6,0 %). Tento fakt lze přisunovat ochotě zaměstnaným lidem se více zapojovat do procesu dalšího vzdělávání k nabývání nových znalostí a vědomostí, které následně mohou využít např. v pracovním procesu, ale i v běžném životě. Svůj volný čas si umí zorganizovat tak, aby byl efektivně využíván, a z pohledu financí investovat do tohoto vzdělávání pro ně není až tak velká bariéra. Nízkou účast nezaměstnaných lidí na zájmovém vzdělávání lze přisunovat např. tomu, že obtížněji nacházejí seberealizaci vzhledem k nedobrovolnému volnému času, který mají, nebo celkovou neochotou se dále vzdělávat, a tím získávat nové zkušenosti, anebo investovat část svých finančních prostředků do aktivit nebo vzdělávání, či z důvodů nízkých finančních prostředků, které je limitují se zájmově vzdělávat vzhledem k výši poplatků za tyto aktivity. **Hypotézu lze přijmout.**

Graf č. 9 Pracovní aktivita

Zdroj: Vlastní zpracování 2022

H 2: Předpokládám, že získané poznatky ze zájmového vzdělávací aktivity v osobním životě, pracovním procesu, nebo k jiným činnostem uplatní.

Z analýzy odpovědí zaznamenané v grafu č. 3, vyplývá, že poznatky získané prostřednictvím zájmových vzdělávacích aktivit uplatní v osobním životě, pracovním procesu, nebo k jiným činnostem 30 respondentů (36,6 %) označilo „ano“, a domnívají se, že tyto získané poznatky uplatní v osobním životě, pracovním procesu nebo k jiným činnostem. Druhou největší zastoupenou skupinou tvoří ti, kteří odpověděli „spíše ano“. (27 respondentů, 32,9 %). Tady je zřejmé, že na většinu respondentů má zájmové vzdělávání a získané poznatky příčinný vliv. Pocit spíše neuplatnění získaných poznatků má 17 respondentů (20,7, %). Nejmenší skupina zastoupená 8 respondentů (9.8 %) odpověděla ne. Získané poznatky ze zájmového vzdělávání dospělých se významně podílí na rozvoji osobností. Prostřednictvím zájmového vzdělávání získáváme nové a aktuální poznatky a obohacují dosavadní znalosti a dovednosti, a vedou k posilování znalostí a dovedností vhodných pro trh práce. **Hypotézu lze přijmout.**

H3: Předpokládám, že získávání nových poznatků a uspokojování vlastních zájmů nebo potřeb je pro většinu respondentů motivací k účasti na různých vzdělávacích aktivitách.

Z analýzy odpovědí zaznamenané v grafu č. 6 jednoznačné vzešlo, že v rámci zájmových vzdělávacích aktivitách si lidé uspokojují své vlastní zájmy a potřeby, (60,2 %) a (54,2 %) rozvíjí vlastní osobnost, vzdělání. Oblast zájmového vzdělávání je značně rozmanitá a volba obsahu zájmového vzdělávání se z určité míry odvíjí od toho, jaké zájmy a potřeby pociťujeme. Motivaci ke vzdělávání mají lidé, kteří mají tendenci uspět ve svém profesním životě, a lidé s nenuceným zájmem o vzdělání. 24,1 % uvedlo, že tyto aktivity vedou k prohlubování nových znalostí, poznatku a vědomostí z možnosti využití na trhu práce. Z uvedených odpovědí lze vydedukovat, že zájmové vzdělání dospělých a jeho postavení ve společnosti si po uspokojování vlastních potřeb významně upevňuje svou pozici. **Hypotézu lze přijmout.**

H4: Předpokládám, že jazykové kurzy převyšují zájem nad ostatními vzdělávacími akcemi.

Z analýzy odpovědí zaznamenané v grafu č. 4 je zřejmé, že lidé pocítují potřebu se vzdělávat zejména v oblasti jazykových kurzů (37,3 %). Znalost cizích patří k dnešnímu životnímu stylu, který vyplývá ze současné doby a je dalším způsobem, jak můžeme projevit svou osobnost. Každý, kdo chce komunikovat se světem, by měl umět cizí jazyk. Dospělí lidé se vzdělávají zejména proto, že jsou motivováni např. lepším uplatněním na pracovním trhu a znalost jakéhokoliv jazyka výrazně zvyšuje šanci na lukrativní pracovní místo. Dalším faktorem je zde cestování do zahraničí, kde nutnost jazyka je velká výhoda, dále pak četba knih v originálním jazyce nebo porozumění cizojazyčnému textu. U seniorů ve vyšším věku výuka cizích jazyků je spolehlivým prostředkem proti skleróze. Další řazené oblasti dle analýzy dotazníku jsou kulturním a estetické aktivity zahrnující návštěvu kin, divadla, koncertů, besed a přednášek (30,1 %). Dalším preferujícím typem byl zvolen sport zahrnující kolektivní hry, fitness, cyklistika, sportovní tanec (18,1 %) a manuální činnost se zaměřením na vzdělávání např. šití či pletení (16,9 %). Protože považují tyto aktivity za rozvoj jejich schopností a rozšíření jejich znalostí a nadání. **Hypotézu lze přijmout.**

H5: Předpokládám, že největší bariérou k účasti na zájmových aktivitách jsou finanční prostředky a volný čas.

Ze zjištěných informací od respondentů zaznamenané v grafu č. 5 bariérou, kterou vnímají pro účast na zájmovém vzdělávání je faktor nedostatek volného času, (35,4 %) a ve stejném procentuálním zastoupení finanční prostředky. Je patrné, že obě bariéry vyplývá z osobního nastavení každého jedince. K zamyšlení je zde otázka, zda jsou ochotni investovat do vzdělávacích aktivit a obohacovat se novými poznatky, anebo své finanční prostředky raději zhodnotí jinde. Volný čas je část dne, kde se nevěnujeme povinnostem, jenž nás svazují se zaměstnáním nebo rodinou, ale určitý prostor, který nám dává možnost realizovat vlastní zájmy a je na každém z nás, zda ho blahodárně využijeme k nějakým zájmovým aktivitám, anebo jej tak ponecháme, volně plynou. Dále pak časová náročnost (26,8 %). Další označenou bariérou je nedostatečná informovanost o zájmových aktivitách (22 %), lenost se aktivně zapojovat, což je bariéra nejen ve vzdělávání, ale souvisí s jakoukoliv činností, označilo (12,2 %). **Hypotézu lze přijmout.**

H6: Předpokládám, že převládajícím zdrojem informací o zájmových aktivitách jsou známi a přátelé a internet

U této otázky respondenti mohli zvolit více odpovědi. Z analýzy odpovědi zaznamenané v grafu č. 8 vyplývá, že prvenství o informovanosti o zájmových aktivitách jsou přátelé a známi (66,3 %) a s nepatrným nižším počtem označili internetové stránky (63,9 %). Lze konstatovat, že získané informace od přátel a známých hrají významnou roli ve výběru zájmových vzdělávacích aktivit, neboť v rámci doporučení si vytypovanou vzdělávací akci v rámci jejich hodnocení mohou zhodnotit. Internet se řadí mezi komunikační technologie, které jsou v dnešní době pokládány za nepostradatelnou součást každého z nás v dnešní době. Díky němu lze získat rychle odkudkoliv bohaté a aktuální informace o nabízených vzdělávacích aktivitách. Facebook (34,9 %) a informace získané různě nebo náhodně mají zde také vysoké zastoupení (31,3 %) a informace prostřednictvím letáků, plakátů anebo jiné reklamy. (15,7 %). Tyto informační prostředky přivítají především ti jedinci, kteří nevyužívají informační technologie, jako je například internet, chytrý telefon.... Převážně se jedná o skupinu starší generace.

Hypotézu lze přijmout

8 ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce se zabývala analýzou zájmové vzdělávání dospělých v konkrétním regionu, statutárním městě Havířov, kde cílem teoreticko-metodologické části bylo vymezit teoretická východiska a základní pojmy vztahující se k zájmovému vzdělávání dospělých v souvislosti celoživotního učení. Vypracovaná část byla na základě studia odborné literatury.

Zájmové vzdělávání je oblast vzdělávání, která je důležitá pro každého jedince, protože nám umožňuje objevovat nové poznatky, rozvíjet naše zájmy a v neposlední řadě vede k sebepoznání. Je vázáno na volný čas, kdy v rámci tohoto času prostřednictvím volnočasových aktivit a činností si na základě dobrovolnosti uplatňujeme vlastní zájmy nebo potřeby, které obohacují náš život. Nabídka dnešních zájmových aktivit a vzdělávacích akcí je pestrá a široká, čímž se nabízí možnost vzdělávat se v tom, co nám přináší užitek a uspokojení.

V praktické části získané teoretické poznatky byly využity při realizaci a vyhodnocení empirického kvantitativního a kvalitativního výzkumu, kde cílem bylo identifikovat a následně analyzováno zájmové vzdělávání dospělých v rámci volnočasových aktivitách ve vybrané regionu. Diplomová práce byla zaměřená na obyvatele statutárního města Havířov bez ohledu na jejich pracovní zařazení, a to prostřednictvím sociální sítě Facebook.

Je potřeba brát v úvahu, že výsledky z dotazníkového šetření byly realizované v době, kdy celosvětově probíhala a stále probíhá pandemie Covid-19, což zapříčinilo jednak omezení nebo celkově uzavření zájmových aktivit a mělo značný vliv na zájem zúčastnit se výzkumného šetření a mohlo ovlivnit tak i jejich pohled na zájmové vzdělávání.

Na základě výsledků výzkumného šetření, kterého se zúčastnilo 84 respondentů dotazníkového šetření a 4 respondenti polostrukturovaného rozhovoru, byla provedena analýza a zpracováním získaných dat byla obyvateli statutárního města Havířov potvrzeno zájem o zájmové vzdělávání.

Analýza výzkumného šetření ukázala, že se v rámci výzkumu podílelo na dotazníku více žen než mužů i přesto, že ženy jsou oproti mužům vytíženější, neboť se zde zahrnuje starost o děti a rodinu. Převažující věková kategorie zúčastněných byla skupina ve věku 36–50 let, respondenti v produktivním a starším věku. Z pohledu dosaženého vzdělání byla nejvíce zastoupená skupina se středoškolským vzděláním zakončené maturitou a z pohledu socioekonomické postavení skupina v pracovním procesu, tedy zaměstnaných jedinců a skupina ve svazku manželském. Z uvedených poznatků dále vyplynulo, že si respondenti uvědomují význam vzdělávání dospělých v rámci zájmového vzdělávání a že tyto aktivity se konají na bázi dobrovolnosti podle vlastních potřeb. Prostřednictvím těchto zájmových vzdělávacích aktivit si uspokojují vlastní zájmy a potřeby, rozvíjí vlastní osobnost a vzdělání. Získané poznatky dále uplatní v osobním životě, pracovním procesu nebo k jiným činnostem. Preferované typy, kterému se nejvíce věnují v rámci zájmového vzdělávání, byly zvolené jazykové kurzy a dále pak kulturní a estetické aktivity zahrnující návštěvu kin, divadla, koncertů, besed nebo přednášek. Ohledně zjištění bariér k účasti na zájmových aktivitách a vzdělávání, označili respondenti nedostatek volného času, který je pro většinu vzácností a ve stejném zastoupení finanční prostředky. Ohledně motivace k účasti na zájmovém vzdělávání je uspokojování vlastních zájmů a potřeb, získávání nových poznatků a vědomostí nebo společenský kontakt. Svě vědomosti, anebo nové poznatky chtějí nadále rozvíjet v rozvětvených oblastech, neboť jsou si vědomí významu zájmové vzdělávání dospělých a jeho funkci, která pozitivně přispívá k uspokojování individuálních zájmů nebo potřeb prostřednictvím zájmových spolků a vzdělávacích institucí, kde se z obecního hlediska lidé sdružují a předávají si nové informace. Závěrem pak informovanost o zájmových aktivitách je preferována od přátel a známých anebo z internetových stránek, sociálních sítí apod. Dle výsledků, zjištěných z výzkumného šetření u obyvatel byl naplněn cíl.

Závěrem lze z celkového pohledu konstatovat, že stanovené cíle a hypotézy diplomové práce byly splněny a výsledky provedené z výzkumného šetření byly potvrzeny.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BARTÁK, Jan. *Vzdělávání ve firmě*. Praha: Alfa Publishing, 2007. Management studium. ISBN 9788086851686.

BARTÁK, Jan. *Jak vzdělávat dospělé*. Praha: Alfa, 2008, 200 s. ISBN 978-80-87197-12-7.

BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 2*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1193-8

BENEŠ, Milan, 2009 a. *Celoživotní učení a vzdělávání*. In: PRŮCHA, Jan, ed., 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, s. 29-33. ISBN 978-80-7367-546-2.

BENEŠ, Milan, 2008. *Andragogika*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2580-2.

BENEŠ, Milan, 2009 a. *Celoživotní učení a vzdělávání*. In: PRŮCHA, Jan, ed., 2009. *Pedagogická encyklopedie* Vyd. 1. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-546-2.

BOČKOVÁ, V. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994. ISBN 80-7067-358-3

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. 3. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

HOLEČKO, Miroslav. *Výchovno-vzdelávací proces v osvetových zariadeniach: zborník z celoslovenského seminára, Bratislava 3.-5. decembra 1985*. Bratislava: Osvetový ústav, 1986. Mimoškolská výchova a vzdelávanie dospelých.

HRADEČNÁ, Marie. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-015-7.

JANIŠ, Kamil a Jitka SKOPALOVÁ. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. *Pedagogika* (Grada). ISBN 978-80-247-5535-9.

KNOTOVÁ, D. *Neformální zájmové vzdělávání dospělých ve volném čase*. In *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*, 2006.

KOHNŮVÁ, J. Další vzdělávání učitelů se zřetelem k jejich funkcím ve škole. In WALTEROVÁ, E. (red.). Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podpůrný systém. Sborník, 2. díl. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2001.

KOMENSKÝ, Jan, Amos. Vše výchova. Vyd. 1. Bratislava: Obzor, 1992, 263 s. ISBN 80-215-0216-9

KOPECKÝ, Martin. Vzdělávání dospělých mezi politikou, ekonomikou a vědou: politika vzdělávání a učení se dospělých v éře globálního kapitalismu. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 978-80 7308-493-6.

KOSTKA, Karel. Tomáš Baťa a baťovské školství. Frýdek-Místek: Alpress, 2018. ISBN 978-80-7543-663-4.

KRYSTOŇ, Miroslav a kolektiv. Zájmové vzdelávanie dospělých, teoretická východiska. I. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2011. ISBN 978-80-557-0211-7.

MASLOW, Abraham Harold. O psychologii bytí. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0618-7.

MUŽÍK, Jaroslav. Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 323 s. ISBN 978-807-3575-8

NAKONEČNÝ, Milan. Encyklopedie obecné psychologie. 2., rozš. vyd., v Akademii vyd. 1. (1. vyd. v nakl. Vodnář pod náz. Lexikon psychologie). Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.

NAKONEČNÝ, Milan. Motivace lidského chování. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0592-7.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha. [Praha]: Tauris, 2001. ISBN 80 211-0372-8

PALÁN, Z. Celoživotní učení. In KALOUS, J., VESELÝ, A. Vybrané problémy vzdělávací politiky. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. s. 25-38. ISBN 80-246-1262-3.

Palán, Zdeněk a Langer, Tomáš. 2008. Základy andragogiky. Praha: UJAK, 2008. ISBN 978-80-86723-58-7.

PALÁN, Zdeněk. 2002. Lidské zdroje. Výkladový slovník. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.

PALÁN, Zdeněk. Základy andragogiky. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2003. ISBN 80-86723-03-8.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 3. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PRŮCHA, Jan. Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.

PRŮCHA, J., VETEŠKA, J. Andragogický slovník. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-802-4739-601.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. Andragogický slovník. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4748-4.

PRŮCHA, Jan a Eliška WALTEROVÁ. *Rok 2000: budeme celý život žáky: úvahy o budoucnosti vzdělání*. Praha: Mladá fronta, 1983. Prameny (Mladá fronta). Bez ISBN

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. Pedagogický slovník. 4. aktualizace. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.

RABUŠIČOVÁ, M. Místo vzdělávání dospělých v kontextu celoživotního učení. In Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, *Studia Pedagogika*, U 11, Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISSN 1211-6971.

Strategie celoživotního učení ČR. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007.

ŠERÁK Michal a Miroslava DVOŘÁKOVÁ, 2009. *Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství. ISBN 978-80-213-2001-7.

ŠERÁK, Michal. Zájmové vzdělávání dospělých. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

TUMA, Miroslav. Metódy výchovy a vzdelávania dospelých. Bratislava: Obzor, 1987. Encyklopédia osvetového pracovníka.

Vedecko-technická revolúcia a mimoškolské vzdelávanie: zborník zo 4. sympózia na tému: Mimoškolská výchova a vzdelávanie dospelých a socialistický spôsob života. Bratislava 13. - 15. októbra 1981. Bratislava: Osvetový ústav, 1982. Mimoškolská výchova a vzdelávanie dospelých.

VÁŽANSKÝ, Mojmír, SMÉKAL, Vladimír. 1995. Základy pedagogiky volného času. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

VETEŠKA, J.; TURECKIOVÁ, M. Kompetence ve vzdělávání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1770-8.

VYHNÁNKOVÁ, Kateřina. Vzdělávání dospělých v České republice a Evropské unii. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. ISBN 978-80-86723-46-4.

VYCHOVÁ, Helena. Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-017-2.

VYMAZAL, Jiří. Mimoškolská výchova a vzdělávání dospělých a její institucionální systém v ČR. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-7066-104-6.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

CEDEFOP. Terminology of European education and training policy – A selection of 130 key terms. [online]. 2nd edition, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. 338 s. [Citace: 2021-04-09]. ISBN 978-92-896-1165-7. Dostupné z: www.cedefop.europa.eu/files/4117_en.pdf.

DUMAZEDIER, Joffre. 1967. Práca a voľný čas. In FRIEDMANN Georges a kol. Sociológia práce. Bratislava: Práca, 1967,

FUHR, T. a GONON, P. Erwachsenenbildung – Weiterbildung. (Handbuch der Erziehungswissenschaft 4) Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2011, ISBN 978-3-8252-8448-0.

JARVIS, Peter. Democracy, lifelong learning and the learning society: Active citizenship in a late modern age. London: Routledge, 2008. 248 s. ISBN 978-0-415-35545-2.

PRUSÁKOVÁ, V. *Systémový prístup k ďalšiemu vzdelávaniu*. Bratislava: Inštitút pre verejnú správu, 2000, ISBN 80-968308-2-1.

Seznam použitých internetových zdrojů

Havířov-city.cz, Výroční správa [online]. 2020 [cit. 2022-01-01]. Dostupné z: <https://www.havirov-city.cz/rozvojove-dokumenty/rozvojove-dokumenty/vize-mesta-2020>

NIXON-PONDER, Sarah. Eduard C. Lindeman: Leaders in the Field of Adult Education. Department of Education [online]. Washington, DC: Kent State University. 1995, 1-3 [Citace: 2021-10-09.] Dostupné z: <http://eric.ed.gov/?id=ED380667>.

MŠMT. 2007. Strategie celoživotního učení ČR. www.msmt.cz. [Online] 2007. [citace: 2021-06-09.] strana 8. <http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr>. ISBN 978-80-254-2218-2.

PALÁN, Zdeněk, Andragogický slovník [online]. 2020. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/celozivotni-uceni-vzdelavani>.

Zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu ze dne 28. února 2001 [citace: 2021-10-10] dostupný na [Zákon o podpoře sportu č. 115-2001, v platném znění.pdf](#), MŠMT ČR (msmt.cz) 3.

SEZNAM ZKRATEK

ATIC – Asociace turistických informačních center

atd. – a tak dále

CEDEFOP – European Centre for the Development of Vocational Training

č. – číslo

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. – například

OSVČ – osoby samostatně vykonávající činnost

SWOT – zkratka pro vnitřní silné a slabé stránky organizace a příležitosti a hrozby z vnějšího prostředí organizace.

t. j – to je

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam schémat

Schéma č. 1 Systém vzdělávání	22
-------------------------------------	----

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Celoživotní vzdělávání a učení v rámci koncepčních rozdílů	14
Tabulka č. 2 Dospělost z pohledu různých věd	21
Tabulka č. 3 SWOT analýza	49
Tabulka č. 4 Komplexní údaje respondentů	57
Tabulka č. 5 Komplexní údaje respondentů polostrukturovaného rozhovoru	58

Seznam grafů

Graf č. 1 Znaky zájmové vzdělávání dospělých	60
Graf č. 2 Účast na zájmovém vzdělávání	61
Graf č. 3 Poznatky ze zájmové vzdělávací aktivity	62
Graf č. 4 Typ zájmové vzdělávací aktivity	64
Graf č. 5 Bariéry pro účast na zájmovém vzdělávání	65
Graf č. 6 Motivace k účasti na zájmovém vzdělávání	67
Graf č. 7 Navštěvované instituce zájmové vzdělávací	69
Graf č. 8 Informace o nabídkách zájmových aktivit	70
Graf č. 9 Pracovní aktivita	72

SEZNAM PŘÍLOH

DOTAZNÍK

1. Pod pojmem zájmové vzdělávání dospělých si představují?

Nápověda k otázce: Nepovinná otázka, Odpověď napište vlastními slovy.

.....

2. Uveďte, čím se podle Vás zájmové vzdělávání dospělých vyznačuje nejvíce.

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- zájmem
- dobrovolnosti
- svobodou výběru
- volným časem
- potřebami
- různorodostí obsahu zájmových vzdělávacích aktivit
- jiná...

3. Dle vašeho názoru, účast na zájmovém vzdělávání přispívá k:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

- uspokojování vlastních zájmů a potřeb
- rozvoji osobnosti a vzdělávání
- využití a zkvalitnění volného času
- dovedností použitelných na trhu práce
- získání nových poznatků

4. Získané poznatky ze zájmové vzdělávací aktivity v osobním životě, pracovním procesu nebo k jiným činnostem uplatníte?

Nápověda k otázce: Zvolte jednu odpověď

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

5. Kterým typům aktivit v rámci zájmového vzdělávání se nejvíce aktivně věnujete?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

- sportu (kolektivní hry, fitness, plavání atd.)
- kulturním a estetickým (kino, divadlo, koncerty, besedy, přednášky atd.)
- jazykový kurzům (cizí jazyky, znaková řeč atd.)
- aktivity orientované k duchovnímu životu (meditace, náboženství atd.)
- zdravotní výchově (zdravý životní styl, první pomoc, zdravotní péče atd.)
- cestování a turistice (cykloturistika, výlety na zámky a hrady atd.)
- manuální činnost se zaměřením na vzdělávání (šití, pletení, keramika, kutilství atd.)
- environmentální výchova (kynologie, včelařství, rybaření atd.)

- moderní věda a technika
- žádné zájmové aktivity se nevěnuji
- jiné ...

6. Uveďte bariéry, které vnímáte pro účast na zájmovém vzdělávání.

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

- finanční prostředky
- nedostatečná informovanost o zájmových vzdělávacích aktivitách
- volný čas
- časová náročnost
- jsem líná/ý
- zdravotní, osobní důvody
- o tato aktivity nemám zájem
- jiná ...

7. Motivace, která Vás vede k účasti na zájmovém vzdělávání je?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

- sociální (společenský) kontakt
- nové poznatky s uplatněním v profesním růstu
- uspokojení vlastních zájmů a potřeb
- seberealizace a kultivace
- získané nové poznatky a vědomosti

8. Z jaké oblasti volnočasových nebo zájmových aktivit byste chtěl/a získat nové poznatky a vědomosti?

Nápověda k otázce: Odpověď napište vlastními slovy.

.....

9. Navštěvované instituce zájmové vzdělávací aktivity jsou:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

- vzdělávací instituce (neziskové)
- školská zařízení
- knihovny
- galerie, muzea
- kulturní a společenské domy
- zájmové spolky
- univerzity a akademie třetího věku
- jiná ...

10. Informace o nabídkách zájmových aktivit se dovídám prostřednictvím:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu nebo více odpovědí

- internetových stránek
- školských zařízení
- knihoven
- Facebooku
- přátel, rodina, spolupracovníci...
- časopisů
- TV
- rozhlas, rádio
- letáky, plakáty a jiná reklama

- nevyžádaná nabídka (podomní, v zaměstnání)
- náhodně, nepravidelně...

11. Pohlaví

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- žena
- muž

12. Věk

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- 18–25 let
- 26–35 let
- 36–50 let
- 51–65 let
- 66–70 let
- 71 a více

13. Dosažené nejvyšší vzdělání

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- základní
- středoškolské vzdělání s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské vzdělání (Bc., Ing., Mgr.)
- jiné ...

14. V současné době jsem

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- zaměstnaná/ý
- nezaměstnána/ý
- studentem
- OSVČ
- na rodičovské dovolené
- jiné ...

15. Rodinný stav

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- svobodná/ý
- vdaná/ženatý
- ve vztahu partnerském
- rozvedená/ý
- vdova/vdovec

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Jana Hanáková

Obor: Andragogika

Forma studia: Kombinováá

Název práce: Zájmové vzdělávání dospělých

Rok: 2022

Počet stran textu bez příloh: 70

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 48

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 4

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: doc. Mgr. Ing. Katarína Krpálková Krelová, Ph.D.